

53

W 433

A

W 433

BY .

robach ,

, &c.

Typografii W W. O O. Bazyliańsk
Przywileciem J. K. Mci. 1788. R.

W POCZAIOWIE

KSIĄZKA

LEKARSTWA *Al. 433*

Końskich ,

ORAZ SPOSOBY .

ratowania w Chorobach ,
Bydła , Owiec , &c.

Typografii W.W. O.O. Bazyliańców

Przywileciem J. K. Mci. 1788. R.

w POCZAJOWIE

Державна
Публічна
БІБЛІОТЕКА
УРСР

№ 3483

PRZEDMOWA

Dotąd wychodziły Książki
różnych Lekarstw Gezy-
kiem i Drukiem Polskim ;
można za rzecz nieomylną
twierdzić , że żadnego albo bardzo
mały zysk w kraju naszym Ruskim ,
czyniły czytania , i roznośzenia
tych Książek , ponieważ one dosta-
wały się zawsze w ręce Obywatelów
Polaków , w ręce Panów , którzy
raz , dla nasycenia ciekawości , albo
dla rozerwania się w próżnowaniu ,
przeczytawszy , więcej do tegoż pisma ,
spoyrzeć nie mieli pobudki , będąc
zatrudnieni zabawami stanowi swemu
przyzwoitemi , które zaiste czasu
żadnego niezostawowały doświad-
czenia tych rad , ratowan w cho-
robach Bydła . A przeto dało się te-
raz do Druku Książkę Lekarstw
dla Bydła , Koni , Owiec &c. Z
Polskich i innych Autorów przetłu-
maczoną

maczoną na Język Ruski, w zwy-
czaiu miany, używany i rozumiany,
od pospółstwa Polskiego w Woiewò-
dztwach Wołyńskim, Kijowskim, Po-
dolskim i Braclawskim mieszkają-
cego. Użyło się nawet charakteru
Słowieńskiego czyli Ruskiego, w
którym wielka część ludu pospolitego
jest wyćwiczona, albo też łatwiey
ćwiczyć się może. Z takowego użytego
sposobu, można sobie uczynić wnio-
sek. Iż Poddani Polscy nayszcze-
gólniey rolnictwem zabawni, wiedząc,
iż ich zprzężnie, to jest: Konie
i Woły, i ich część majątku, Kro-
wy, Owce, i Bydła nierogate na-
leżą konieczn*e* i niewylącznie do ich
robot i do utrzymania życia, bę-
dą z pilnością czytać takową Książ-
kę, będą radzi Jey chętnie do-
świadczać tym zręczn*e*y, iż ta
Praca obiecuie im Awantarz, i że
ich Stanowi jest nayprzyzwoitsza.
Każda. Wieś w kraiu każdym po-
trzebuie

trzebuie Koni i Wołów doślatek ;
 ledwie iednak w setney Wiosce można
 się dopytać człowieka , który na-
 przypadek choroby , Konia lub
 Wołu , umie dać ratunek . Dlaczego
 nie odrzeczy będzie , dać radę wszy-
 śtkim Obywatelom , i Dziedzicom ,
 Miast i Wsiów , ażeby poddanym
 swoim , ćwiczenie się w czytaniu Ru-
 skim , z młodu zalecili , ażeby ta-
 kowe Książki , w których by rady do
 Gospodarstwa służące wypisane były ,
 iako i teraznieysza , o ratowaniu
 Bydła w chorobach do nauki poda-
 wane bydz mogły . Spodziewać by
 się ztąd można , że w krótcie mieli-
 byśmy doskonałych Gospodarzow o-
 koło Bydła wszelkiego gatunku , czuły
 dozor mających , i w chorobach ich
 pomagających , mieli byśmy czę-
 śtszych i doskonalszych Konowatów ,
 mieli byśmy użytecznieyszych , przy
 Stadach i Staiennych Koniach . Stug
 i Masztalerzow , a przeto zdaie się .

iż lepiej by wzrastał krajowy handel, w tym udziale krajowego pożytku uważany.

Leby zaś Młódź pospółstwa do tey przyszła pory, iż by się czytać i rady uskutecznić potrafiła, Wyżacni Plebani, Ritus Graci, i Przełożeni wszyscy z miłości bliźniego, i wam pod rząd poddanych owieczek waszych, zalecić zechciycie Kościelnym Dcdaskalom swoim, ażeby w Parafialnych Szkółkach, Dzieci wzięte do ćwiczenia w czytaniu Językiem Słowińskim Książ Drukowanych, i zey także Książeczki onym do używania dawali. Wszakże i do Waszacni Proboszcze Ritus Graci, należy starać się o pomnożenie Dobra Oyczyzny. A chociaż ta Książeczka nie ma w sobie rzeczy wspaniałością tchnących, iest przecie w niey zawarta nadzieia powszechnego użytku, iest zawarty ten Cel, że nie ieden z ubogich ludzi, nie uszczęśli-

wiony

wiony od losu swego majątkiem takim, aby się z niego sam i dzieci swe wyżywił; nauczony sposobu leczenia bydła domowych, znaleźć może dla siebie sposobność wyżywienia się.

W tej Książeczce dodają się niektóre sekreta Gospodarskie, tak ku ubezpieczeniu zdrowia pospólstwa, iako i wygodzie służące, nie mniej iako i pierwsze pożyteczne, to jest: o łowieniu ryb rzecznych, o bieleniu płócien, o ostrożności od Wężow, o chronieniu się od Powietrza, i Sarańczy; o Sadzeniu i Szczepieniu drzew rodzajnych, o zaśiewaniu drzew lasowych, i o ubezpieczeniu się w przypadku pożaru w Mieście i we Wsi. Może się zdawać komu to wszystko, co kolwiek ten zbiór mały w sobie zawiera, za niedośćateczne, zostało przeto pole dla chcącego i oboczego ludu pospolity i ubogi w ich potrzebach oświecać; przez równy

sposob ogłoszenia , w tych i w innych
 okolicznościach dostatecznych Prawi-
 det . do czego wzbudzać może zapewne
 nie iednego z rodaków Polskich , pra-
 gnienie , w małej czy w większej
 okoliczności stać się Narodowi swemu
 użytecznym .

К Н И Ж И Ц А

для Господарства

Оуказуѣющая какъ ратовати въ
хоробахъ всакумъ скотинѣ, то
ѣсть, Конѣ, Волнѣ, Вѣвцѣ,
Козы, Свинѣ, какъ вѣлѣти
Полотно, какъ боронити Пашнѣ
ѿ Саранчи, какъ ратоватися ѿ
Джѣмы, какъ гдѣити Гдѣелницю
ѿ Капусты, какъ ловити Рыбѣ,
какъ гдѣити Мышнѣ и Щѣртѣ, какъ
ратовати скаженѣи Собакнѣ, какъ
ратовати людеи, которыхъ со-
бакнѣ скаженѣи покусали, какъ
ратовати человекѣ, которыи не
давномѣ времени зѣума
зындѣтъ.

Лѣкарства

ЛѢКВАРСТВА

ДЛЯ КОНЕЙ

НА НОСЯТІЗНѢ.

ТѢМЪ КОНЬ НАЗЫВАЕТСЯ НОСЯТЫМЪ ,
КОТОРЫЙ ГОЛОВУ ПОХЛИВШИ СМЪ-
ТНО СТОИТЪ , ЗНОЗДРЕН ТЕЧЕТЪ СЛЮЗЪ
БѢЛЫЙ ВЪ ПЕРЕДЪ , ПО ТОМЪ ЗЕЛЕНЫЙ
И СМЕРДАЧІЙ , А ПО ТОМЪ ШТЪКАМИ
ПАДАЕТЪ . НОГИ ЕМУ НЕ СЛЪЖАТЪ ,
ХОДЯТЪ ЯКЪ ПАНЫИ , ТАЖКЪ ЛАГА-
ЕТЪ , И СЪ ТРЪДНОСТІЮ ВСТАЕТЪ , БО
ТАКИМЪ СЛЮЗОМЪ , ЯКІИ ЗНОЗДРЕН
ТЕЧЕТЪ , ВСѢ ЧЛОНКИ НАПОЛНЕНЫ СЪТЪ .

КОГДА ЗАВЧАСЪ КТО ПОСТЕРЕЖЕТЪ ,
МОЖНА КОНА ОУЛѢЧИТИ , ДАЮЧИ ЕМУ
ПШЕНЬЦЮ ЯРЪ ЗЪ КОЛОСАМЪ ВАРЕНЮ ВЪ
ВОДѢ ЗЪ ДОЩІЮ ИЛИ ЗЪ СНѢГЪ ЗА ПОКАРМЪ
ЧРЕЗЪ ДНѢ ДЕВАТЬ И БОЛШЕН ЯКЪ ПО-
ТРЕБА

треба, и тѣмъ водѣ давши завсе-
гда пить а не чого иишого, кромѣ
того, потреба коня такого держа-
ти въ теплѣ не привязуячи, а ко-
гда тоѣ не поможетъ, шукати по-
мочи треба иишыхъ лѣкарствъ, ко-
торѣи зае кладутся.

а. Есть по Аптѣкахъ, оу Лѣка-
рѣвъ, а часомъ и оу крамаровъ гѣ-
бка мордеавогоу древа, взявши то-
ей гѣбки лѣтъ еденъ, солѣ порцию,
полчверти лѣта каждаго, гѣбку по-
тѣвкши, добре варити со всѣмъ въ
винѣ французкомъ, или въ горѣлцѣ
моцной, и влади тоѣ коневѣ чрезъ
гребло въ горло, и въ ноздри по-
троха.

б. Навари моровокъ зъ гнѣздоу
перецѣдавши, дай коневѣ пить тои
воды чрезъ три днѣ, а иишой не-
даван.

г. Звляжи

Г. Зважи коня наилучше, по-
 ложивши егво, распалижъ шванку
 долгу, и воткни емдъ въ конецъ
 хвоста, между шкуръ, а колн гл-
 боко на цѣлѣ долоню, зроби заразъ
 knotъ довгн на долонь з коноплен
 твердо, и намарш егво козловымъ
 лоемъ, вложи въ рану, и винавши
 егво по задтрѣ вимыи рану оцтомъ
 теплымъ, и знову намажъ knotъ
 тымже лоемъ, и воткни такъ предъ
 тымъ было, и такъ каждого дня
 чини за всегда, ажъ поки перес ане
 слюзъ ноздрами скидати. але при
 томъ инни лѣкарства чрезъ гдбъ и
 ноздры мѣшишь давати.

А. Возми чемерицѣ чорной ко-
 рень въ Аптнцѣ, або въ купцовъ,
 намочи чрезъ ночь въ горѣлцѣ, и оу-
 мочивши часто з гдсачого скрила
 перо, воткни въ обѣ ноздры,
 цобъ

щобъ вѣпрнхнѣвъ .

Ѣ. Кѣраче зѣлла , въ Аптнцѣ
называють терментѣлла , вари з
водою вразъ съ корѣнамъ , даван
конѣвъ тѣю водою пѣти , а зѣлла
даван ѣсти вѣстѣднвшн , чрезъ днен
вѣсѣмъ , тоѣ зѣлла ростѣ на сн-
ножатахъ сѣхнхъ .

Ѥ. Возми крашаннны гранатовой
локоть , спали на попѣлъ , и тѣи
попѣлъ зъ горѣлкою мѣцною змѣ-
шанъ и звалнвшн конѣ , лии чрезъ
гребло въ нѣздары , оубажанчн дабы
перваго дна было вѣансе въ кажда
нѣздарѣ по ѣданой ложцѣ , друго
дна по двѣ , трѣтаго по три .

НѢ ТИЛЧѢКЪ .

Тилчѣкъ ѣсть то хороба корѣсть
кравыхъ , зъ которыхъ по томъ раны
роблатса и рѣпа течѣтъ , тыи корѣ-
сть

стн часомъ по всемъ коню бывають
 роскиданы, а часомъ только на каркѣ,
 албо на ногахъ, албо на судахъ, и
 чрезъ ноздры выпрыскываетъ часто, ко-
 гда по шынѣ, по надъ горломъ глѣзокъ
 или коростъ нема, звалити коня,
 и пущаадомъ по перетнати инши
 раны или глѣкы, котори будуть по
 ногамъ и по тылу, гарачымъ желе-
 зомъ запѣкати, синѣмъ каменемъ
 засыпати, а по томъ на три добѣ
 поставити. Напонъ такомъ: взати
 кварту мѣки житной и шесть квартъ
 воды, и болше того не давати пити,
 когда на каркѣ по шынѣ, по надъ горломъ
 глѣзолн сдѣть и глѣкы, на тои часъ
 потреба жити зъ храпѣвъ втнати,
 тымъ способомъ, храпы при самон
 костѣ ноздровой вздовжъ разо-
 зати, не треба енакъ дорѣзovati
 до конца ноздры, тамса жила оу-
 кажетъ

КАЖЕТЪ ПОДЪ ШКОРОЮ , ТЪЮ ТРЕБА ПАЛ-
ЦЕМЪ ПОДНЕСТИ , НЪЗЪ ЕАНОЮ НЪЗЪ ДРУ-
ГОЮ СТОРОНЫ ПРЪЗЪЗЪТИ ПРЪЧЪ , ТО
НЪЗЪ ДРУГОЮ СТОРОНЫ ХРАПЪВЪ ЗЪСО-
БЫТИ , СЪЛЮ ЗАСОЛЪТИ НЪ ЗАВАЗЪТИ .

НА ШХВАТЪ .

КОГДА КОНЬ НА ЕАНОЮ НОГУ ЗАЧАВЪ
КОЛГАТИ , ТО НЕ ЕСТЬ ШХВАТЪ , ИАКЪ
ЗАПАДАЕ РАЗОМЪ НА ЧЕТЫРН НОГН ,
ЛЮБЪ ДВЪ , ЗАДНЪН ИЛИ ПЕРЕДНЪН , ВЪ
ТОЮ ЧАСЪ ЕСТЬ ШХВАТЪ .

НА ШХВАТЪ ЖИТНЫИ .

А . КОГДАСА КОНЬ ШХВАТИТЪ ЗЪБО-
ЖЕМЪ , НА ТЪСН ЧАСЪ ПАДАЕТЪ ШЪ ЗЪ-
МЛЮ , НЪ НАДМЕТЪ ЕМУ БОКН , НА
ТОЕ ВЪЗЪТИ ГОРЧИЦЪ , МЕЖДЪ ТРИ
ПАЛЦЪ , ТРОШКА ШЛНВЫ , ПНВА КВА-
СНОГО ЗЪ АРОЖАЖАМН , НЪ ТОЕ ЗЪМЪ-
ШАВШН , ВЛАТИ ВЪ ГОРЛО , НЪ ЗАРАЗЪ
ЗАПРАСЪТИ

запрагтѣ въ тажирѣ , и гнати коня дабы запотѣвъ , албо веднѣ егѡ въ водѣ зѣмнѣю , цѡбъ ввѣсь занѡрнѣса , и держнѣ егѡ въ водѣ годнѣю , и заразъ вѣжнѣ на немѣ цѡбъ спотѣвъ , а спотѣвшн , нехѣ робнѣтъ по томѣ , якъ спотѣе пѡстнѣ емѣ кровь зѣ шѡнѡхѣ ногѣ зѣ двоѡхѣ жнлѣ , на каждой ногѣ , зѣ еднѡнѣ сторѡны естѣ еднѣ жнла , зѣ дрѡгѡнѣ сторѡны естѣ дрѡга жнла оу каждой ногѣ .

б. Конь якъ шѡхватнѣтѣ жнтомѣ , любѣ якоуко лѡбекѣ пашнѣю , маѣтъ заразъ на ногѣ , якъ бы трн жнлки напатнѣ знѣчнѣн , въ срѣднѡнѣ глѡднѣ мацающн гѡлѡвы , которѡю переколнѣ пѡщѡдломѣ , неханѣ зѣ нѣн кровь стечѣтъ .

НА ШѡХВАТѢ ВѢТРѢНННЙ .

а. Шѡхватѣ вѢтрѣннѣ познѣетѣ зѣ того

З того же конь раптомъ запа-
даеъ на ноги и боки емъ запа-
даеъ, на тое пустити кровь з жилаъ,
которыи называюцца кръговинъ, тин
суть вышше колѣнъ коло пахвинъ.

в. Всадн застрѣгану лѣску з де-
рева якого снрого на палець гребю,
въ обѣ ноздры, тин лѣскы накарбо-
вати треба, той конецъ, который въ
ноздры всажуецца, и тини обы-
двома такъ довго крутити треба,
поки ажъ кровь зынде добре, смо-
тити еднаковш треба, дабы тин
лѣскы были коротшн ш ока на три
цалѣ.

г. Мыла килка крѣганухъ кавал-
ковъ шд хочь, вложи коневѣ въ
горуло.

На шхватъ водный.

а. Шхватъ водный естъ тш,
когда конь на четнри ноги зачавъ

Б

кѣлгати

КѢЛГѢТИ , ЗАРАЗЪ НА ТОЕ КРѢВЬ ПО-
 ТРѢБА ПУСТИТИ З ѠБОИХЪ СТОРОНЪ.
 ШЫН , КОТОРУЮ КРѢВЬ ПУСКАТИ ВЪ
 МѢСКУ , ДАБЫ ЗАРАЗЪ ДО НЕЕ ПРИ-
 ДАТИ МУВЫ ПШЕНИЧНОИ ГОРСТЕИ ЧЕТЫ-
 РИ , ІАЕЦЪ ШЕСТЬ , ѠЛНВИ ЛѢЖИЦЪ
 ТРИ , І ГЛИНЫ ЖѢВТОИ З ЛѢЖКЪ ,
 ТАКЪ ЖЕ І ОЦТЪ ЦО ПОТРЕБА , А ТО
 РОЗМѢШАТИ ІАКЪ ТѢСТО , ПОМѢЖЪ
 ЦѢЛОГО КОНА , ДАБЫ І ШЕРСТЫНИ НЕ
 БЫЛО СУХОИ НѢГДЕ , І ТАКЪ НЕХЪ
 ѠСУШЕ І ВСЕ САМО ѠПАДЕТЬ , А КО-
 НЕВѢ НЕ ДАВАИ ЛАГАТИ .

В. ЗЛОЖИ КОНЕВѢ ДВѢ ВЕРѢВКИ
 НА ШЫЮ , А ЗА ѠБѢДВА КОНЦѢ ТА-
 ГНЫ З КІМЪ ДРУГИМЪ АЖЪ СА КОНЬ
 ѠБВѢАИТЬ , ІАКЪ КОНЬ ВСТАИЕ , ПО-
 ТАГНИ ДРУГИИ РАЗЪ , А ПО ТОМУ ТРЕ-
 ТИИ РАЗЪ .

Г. ПОМѢЖЪ ОУЗДЕЧКИ ЖЕЛѢЗО ЛАИ-
 НОМУ ЧЕЛОВѢЧНИМЪ , І КОНЕВѢ ВЛОЖИ
 ВЪ ГУБУ

въ гдѣхъ, и заразу затисни емѣ
ноздрѣ дабы прихавъ, по томъ дан
емѣ швса .

А. Оутѣрти въ макѣтрѣ три
цнедлѣ зъ виномъ французскимъ бѣлы
данъ винти заливаючи, а по томъ
зъ другимъ конемъ поѣдь въ поле
чрезъ двѣ годынѣ помалу не напаваячи
чимъ иныимъ .

Е. На кождайнъ шхватъ котораго
скоршъ постережишь шмѣрнвшн на до-
лоню, подъ сподомъ хвоста, суд-
сти зъ тогожъ хвоста кровь .

КОГДА КОНЬ СПЛѢЧИТЕА .

Такинъ конь которинъ сплеченинъ
ѣсть, заразу на переднюю ногу кдл-
гати бде, и една лопатка бдетъ
вшша ддга ннзша, такинъ конь
нѣгдѣ въ нозѣ боли немаеть, а нѣ
въ копнтѣ что можна пробовати

ББ

прити.

притискаючи клящами, або рукою,
 где болить, такъ конь вздрогаетъ.

а. Когда засвѣжа чое постере-
 жешь, щогля конь сплечивъ, под-
 важн емд ногу здорову шндромъ,
 дабы стоавъ на нозѣ хорон, и такъ
 шбертан коня на тую сторону з ко-
 торой нога болнаа есть, затина-
 наючи батогомъ, дабы конь спо-
 тѣвъ, какъ шхне з поту добре,
 пдсти емд кровь з той жилы, ко-
 тораа есть при лопатцѣ хорон.

в. Колѣномъ набины плече з пе-
 реду и збоку, щобъ въ свою мѣру
 вскочила, або шнломъ проколи про-
 сто сдстава болной лопатки, або
 чрезъ гдбоку боду плавити, сно-
 вокъ соломы между переднѣи ногн
 сувазати, а какъ вынде з воды
 пдсти емд кровь з той жилы, ко-
 тораа есть между копнтомъ, а
 между

МЕЖДУ КЛЕИШМЪ , ДАБЫ ДОБРЕ КРОВЬ
ЗНИШЛА .

Г . Когда конь вѣннвъ лопаткѣ
зъ Гвалтомъ , и пухлина значнаа
естъ , потреба на сподѣ лопатки
дати заволокѣ зъ волосѣна , и такъ
дѣвгш тѣмъ заволокѣ держати , ажъ
волосѣнь перегнѣ , и прикладати зъ по-
чаткѣ швсанѣ мѣкѣ зъ оцтомъ оу-
варивши гдѣто , и примѣшати до
того сала , треба паматати дабы
въ той часъ , когда шднѣ лопатка
хора крѣтса , всѣ лопаткы здо-
ровѣн ѿ сподѣ тлѣтостію намащены
бывали .

Д . Когда конь вѣплечитса , треба
звалити конѣ ѧ затесавши два дрѣ-
чки дѣвгѣн на локтѣвъ четѣри , въ
бити въ зѣмлю такъ наймоцнѣн ,
ѣдинъ дрѣчокъ на передѣ конѣ , дрѣ-
гн дрѣчокъ на протнѣвъ тогожъ зъ
Б ѿ ЗЛАДО

Задѣ, захрептомъ, возмижъ въ той
 часъ еднимъ посторонкомъ подколѣ-
 номъ назашморгъ и приважн до дрѣ-
 чка того которій естъ зъзадѣ за-
 хрептомъ, а другимъ посторонкомъ
 возми колонички назашморгъ и при-
 важн до дрѣчка которій стонтъ
 зпередѣ, люде коня лежачого на землѣ
 держати моцно повинни. въ той часъ
 витагнѣти оба посторонки якъ най-
 лепшей, обертаючи дрѣчки шобъ
 шнѣри нанихъ навивалнса, а оударити
 треба добрымъ дрѣкомъ по посто-
 ронкѣ тѣмъ, которій идеть шдмички,
 разн три, въ той часъ кость наскочитъ,
 возми заразъ оцѣ двѣ части,
 третью часть горѣлки шумовой,
 котомѣ мила за два гроши, загриѣн
 одробинѣ оцетъ ажъ га мило распѣ-
 ститъ влын въ тоѣ горѣлкѣ, и шма-
 рдн лопаткѣ хрѣд.

НА ПА-

НА ПЯСКУДНИКЪ ЛЪВАРСТВО

Познати тѣмъ хоробѣ, же под по-
 вѣкою бѣде наросла на концѣ остра
 косточка нѣви, албо рожокъ а мѣсо
 наросле бѣде червоне, треба зарѣзъ
 обвалити конѣ и придержати го-
 ловѣ щобъ нею нерушавъ, притиснижъ
 пальцемъ повѣкѣ долиню на концѣ
 ока, а коли наросла з мѣсомъ также
 нарослимъ оукѣжетса, манже желѣзце
 тонкое якъ шпилька и наконцѣ за-
 кривланое добре, и тѣмъ кручкомъ
 албо голкою зниткою черезъ тѣмъ на-
 росла пересунувши по подъ ѣю и вѣта-
 гни добре, а вѣтагнувши ножемъ
 острымъ оутни тое що вѣтагнулося
 поти, пскн мѣсомъ червонимъ албо
 нѣви косточкою наросло, и зарѣзъ
 засипъ око цѣлое тамъ гдѣ наръзане
 есть сѣблю, которѣю притертн
 треба, щобъ не була остра, и конѣ

Бѣ

вѣсти

пѣстнѣ, цѣбѣ вѣлно постаннѣ а́бо гдѣ
не бѣдѣ ходѣвѣ, а́ за годнѣ а́бо за
двѣ треба прѣмнвѣти о́ко вннѣмѣ
францѣзкимѣ, а́бо о́цтомѣ тѣплнмѣ
рѣзѣ, нѣ дрѣгнѣ, нѣ бѣдѣ конѣ
здоровѣ.

б. Я́кѣ тѣлко пакѣдннѣ въ о́-
чахѣ постережѣшѣ, зарѣзѣ конѣвѣ
прѣсннѣмѣ мѣдомѣ тѣплнмѣ о́чи по-
мѣжѣ, а́ въ середннѣ въ о́бохѣ о́у-
хахѣ жнлы навѣхрѣстѣ попере́тннѣ,
непере́тннѣ на скрѣсь о́уха, а́
я́кѣ кровѣ зѣ о́ухѣ вѣнде добре, натрѣ
тѣмѣ гдѣ нарѣзано бѣло сѣлянѣ, по-
драпѣ тѣкже пѣщадломѣ въ нѣздри
нѣ подвѣрхною гѣбою надзѣбѣмн всюда
добре натрѣн сѣлянѣ, тѣкже кѣло
кѣбѣ зѣ о́бохѣ бокѣвѣ пѣщадломѣ
окрѣннѣ нѣ натрѣ сѣлянѣ.

г. Когда́ кто́ мо́жетъ нехѣн до-
станѣ ноготѣ ѡ́звѣра зѣванѣго рнѣа
тѣмѣ

ТѢМЪ ПАЗНОГТѢМЪ КОЛН ПОДРАПАЕШЪ
ВЪ НѢЗДРН ИПОДГДБОЮ ВѢРХНОЮ НАД ЗУ-
БАМИ, ЗАРАЗЪ ПАСКДАННКЪ ЗГІНЕ.

А . СѢТЬ ПОДЪ ОЧІМА ЖІЛН Н
НА ВЕРХѢ НѢЗАРЪ, З ТНХЪ ЖІЛЪ НА-
ДОБНО КРОВЬ ПУСТІТИ, А ПАСКДАННКЪ
ЗГІНЕ Н НѢКОЛН НА КОНА НЕПРІІДЕ .

НІ МІШІ КОНСКІА.

МІШН ПОЗНАТЬ З ТОГО, КОЛН КСНЬ
МАЕТЪ КОЛО ЦСКИ ПОДШКДРОЮ ГУЗН
БОЛШЕЕ, З ЦОГО БУВАЕТЪ, ЦО ГОРЛО
ЗАГОРНТЪ ГАРАЧКОЮ Н КОНЬ НЕМОЖЕТЪ
ЛКАТИ СТРАВН, Н ТѢМЪ, ЧАСОМЪ ОУ
ДУШНТСА, БУВАЮТЪ ТІНЖЪ МІШН
ПОД ОУХАМИ МЕЖДѢ КОСТМН ГОЛОВНІМН
Н ШНЕЮ, ВЪ ТОЙ ЧАСЪ КОГДА КОНЬ НА
МІШН ХОРДЕТЪ, БУВАЕТЪ ЖЕ КОНЬ НЕ-
ПУСКАЕТЪ МОЧН, ВЪ ТОЙ ЧАСЪ ТРѢБА
ВЪ КОРЕНЬ ПУСТІТИ КОНЕВѢ ВОШЪ АБО
БЛОІРНЦЮ, ЦОБН МОЧНВЪ, МІШН О-
КЛАДАТИ ЧАСТО СТАРНМЪ САЛОМЪ АБО

СОЛОНИНОЮ . ОБВАЗАВШИ ШКРЮЮ
 ШВЕЧОЮ , АБО ЗБАРАНА , Н ТО ПОТН ДѢ-
 ЛАТН АЖЪ ТІН МІШН ЗМАГКНУТЬ Н
 ШТѢКЪ ВЫИДЕТЬ АБО ВІТЕЧЕ .

А . КОГА КОНЬ ВЪ ТОЙ ХОРОБѢ ПОКА-
 ЗУЕТЪ , ЖЕ МАЕТЪ ТАЖКУ ГОЛОВУ , ЦЮ
 КЛАДЕТСА БЕЗЪ ЖАДНОГО ТРЮСУ , ХУТКО
 ЕМУ ТРЕБА КРОВЬ ПУСКАТИ , ДВА РАЗИ
 ВЪ ЧЕТІРИ ГОДИНЫ , А КОЛИ НЕБУДЕ ВЕ-
 СЕЛІН ВЪ ТОЖЪ ВЪ ЧЕТІРИ ГОДИНЫ Н
 ТРЕТІН РАЗЪ КРОВЬ ПУСКАТИ . ЧАСОМЪ
 З ТИХЪ МІШІН БУВАЕТЪ , ЖЕ КОНЕВѢ
 З НОГА СЛЮЗЪ ТѢКТИ БУДЕТЬ КОЛИ
 КОНЬ СТАРІН ТОЙ СЛЮЗЪ ЗНАЧИТЬ
 НОСАТИЗНУ , А КОНЕВѢ МОЛОДОМУ МО-
 ЖНА ЗАТРИМАТИ ТАКЪ ТОЛКО МІШН
 ПОГІНУТЬ , ВАРІТИ ДЕРЕВО БЛАЖЪ ,
 КОТОРОЕ ВЪ КРАМУ ПРОДАЕТСА Н АНТИ
 ЕМУ ВЪ ГОРЛО , МОЖНА ТАКЖЕ БА-
 РІТИ КОРЪ ДУБОВУ , ІСЕНОВУ , БЕРЕСТОВУ
 ПО РОВНОИ ЧАСТИ , Н ТАКЖЕ ВЪ ГОРЛО
 АНТИ

ЛѢТНѢ, КОГДА ВЪ ТОЙ ХОРОБѢ ДАВАТИ
 ПИТИ ТѢПЛУЮ З МЯКОЮ И ЧМѢННОЮ
 ТА ХОРОБА КОНАМЪ ПРИПАДАЕТЪ ѿ
 ВѢТРОВЪ ДАЖЕ МОРОЗНИХЪ, ѿ ВОДЫ
 ЗЛЮДОМЪ БАРАЗО ЗИМНОЮ, ХОЦЯ
 ЛѢТОМЪ КОТОРОЮ НАПАВАВША, ДОБРЕ
 БЫ БЫЛО КОНЕВЪ ХОРОМУ ДАВАТИ ЕНЕ-
 МУ ТО ЕСТЬ ЗѢЛЛА СЛИЗНИКЪ ВЪ
 ВОДѢ СУВАРИВШИ ВЛИВАТИ КОНЕВН ВЪ ДА
 НАШО ТРЕБА СУТОКАРА ЗРОБИТИ СКА-
 ВКУ ДЕРЕВАНУ, А МОГЛЕВЪ ПОТРАПИТИ
 ЗРОБИТИ И ТІЕ МАЙСТРѢ ЦЮ ДО КОЛѢСЪ
 РОБАТЬ МАТОЧНИИ.

Б. МНШН ТАКЖЕ ЧАСОМЪ ГИДУТЪ
 И ѿДАЪ ТОГО ІАКЪ ИХЪ КОВАЛЕКНИИ КАФ-
 ЦАМИ СГНУСНУШЪ ДОБРЕ, А ИНИИ ЛЮ-
 ДЕ ГРИЗУТЪ ЗУБАМИ КОЛИ КАФЦѢВЪ
 НЕМАЮТЪ :

Н А Н О Р И Ц Ю .

Норница есть хоруа чили рана на-
 хрептъ конкомъ, котораа неможетъ

ЗАГОТНКА, БО ШТЪКЪ ПАСКЪДНІИ ЗНІИ
 ТЕЧЕТЪ, А ШКЪРОУ Н ВОЛОСАМЪ НЪГДИ
 НЕПОКРЫЕТСА, НАТОЕ ЗПОЧАТКУ ЗАРАЗЪ
 ВОЗМН БЪЛОКЪ З ІАНЦА КЪРАЧОГО,
 МЕДУ ПРЪСНОГО, ЛОЖКУ, МУКИ ПШЕНИ-
 ЧНОИ ЗМЪШАИ ТОЕ ДОКУПИ, А ВЪ ТЪЮ
 МЪШАНИНУ МАЧАИ КЛАКИ ЛНАНИИ МАГ-
 КІЕ Н ПРИКЛАДАИ Н НЕ ШДМЪНАИ ШДЪ-
 ПОРИ, ДО ПОРИ, Н ЧНИИ ТОЕ ПОРАЗНИКЪЛКА,
 Н ТАКУ ПОМАЛУ ГОТНКА БУДЕТЬ.

НА ДІКОЕ МАСО.

ІАКУ КОНЕВИ ДІКОЕ МАСО ВЪ ІАКОИ
 РАНИ ЕСТЬ, СПАИ КЪЛКА ПОДОШОВЪ
 СТАРИХЪ ЗЧОВЕТЪ, СТОВЧИ ТОЕ НА-
 ПОРОХЪ, ПРИДАИ КТОМУ ЛАНО СОБА-
 ЧЕ БЪЛОЕ Н ДЗИНДРИ КОВАЛСКОИ АБО ПО-
 РОХЪ ШДРУШНИЦЪ, ТОЕ ДОБРЕ ПОМЪ-
 ШАВИ ЗАКІПАИ ЧАСТО Н ТАКУ ДІКОЕ
 МАСО ЗГІНЕТЬ. ВЪ ВАРІТИ ВЪ ВОДЪ
 СЪМА КОНОПЛАИ А ТОЮ ІУШКОЮ РАНО
 ВЫМНВШИ, ГРИШПАНОМЪ ЗАКІПЪ, АБО

копервагома паланнма на желѣзѣ ,
 взати норого жита зварити и теплосе
 въ мѣшечкѣ маломъ , такъ прива-
 зати , абы цѣлаа морда конка була
 въ тои парѣ теплон и тое треба ро-
 бити кѣлка разын , водѣ также
 тѣю въ которон жито варилоса да-
 вати пити , и тоежъ жито можетъ
 ѣсти . в . Возми сала старогос
 и роходникѣ зѣлаа под ѣанѣ мѣрѣ ,
 з товчи або оутри тое разомъ и
 оусмажъ , а оусмаживши прикладан
 на солзи какъ на теплѣнше хоць бы
 и гараче , абы конь стерпѣти могатъ
 чрезъ кѣлка день , ажъ гудзи зъ маг-
 кнѣтъ , а какъ будѣтъ солзи оужѣ
 магкин , возмижъ сала старого
 и понаѣкавши гудзи пѣщадломъ
 приложи на тепло , и тое робити треба
 ажъ витекѣтъ . г . Абы зсере-
 дини солзи хѣтнѣн виходили наверхъ ,
 возми

ВОЗМН ЧЕТЫРН БѢЛКИ, ВСНПЪ АДЪ
 СДННЪ ЛАДАНЪ ЗМѢШАВШИ ТОЕ ДОБРЕ
 НА ЛН КОНЕВН ВЪ ГОРЛО, ЧННН ТОЕ
 РАЗН КѢЛКА. А. ГДЕ КОЛВАКЪ СОЛ-
 ЗА НАРАДНТСА ПОМАЗУН АѢГТЕМЪ ДО-
 БРМЪ ЦО ДЕНЬ НА САМѢМЪ ВЕРШЕЧКЪ,
 А ТАКЪ СОЛЗА ЗМАГКНЕТЪ Н РОЗПД-
 КНЕТСА, А ТАКСА РОСПДКНЕТЪ ПОМАЗУН
 МЕДОМЪ ПРѢСННМЪ З МДКОЮ НЧМѢН-
 НОЮ ЗМѢШАННМЪ, А НА ШТАТКЪ О-
 ЦТОМЪ ТѢПНМЪ ПРОМЫН.

НА ЗАПЯЛЕНІЕ КОНСКОЕ.

ЗАРАЗЪ ТАКСА ЗАПАЛНТЪ ВОНЬ ВЪ
 ДОРОЗѢ ЗВЕЛНКОГШ БѢГЪ, ЗАЧННАЕТЪ
 БОКАМН РОБНТИ, СТОГНЕТЪ, ААГА-
 ЕТЪ, ЗА БОКН ХВАТАЕТСА, З ПЕРШОГО
 РАЗЪ, ВОЗМН ЛОЖКЪ ПРННОГШ МЕДУ
 Н ГОРѢЛКН ПРОТОН ЗА ТРН ГРОШН ШУ-
 МОВОЙ НЗ ПОЛКВАРТИ ВОДЫ КРННЧНОЮ
 ТОЕ РОЗМѢШАВШН НА ЛН СМЪ ВЪ ГОРЛО.

В. БУВАЕТЪ ВЪ ТОЙ ХОРОБѢ, ЖЕ НА-

ПАДЕТЪ

падаеть Кона фрѣбра, або трацца,
 а калъ конскій на тон часъ виходить
 нѣбы вѣвнаний въ слюзъ якій вѣ-
 лавій, подобній дотлѣстости распущан-
 ной, часомъ конь перепрыскѣ нѣ-
 зарами слюзъ скрѣблю, що недо-
 брымъ знакомъ есть. Треба заразъ
 кровь пѣтити добре: першій разъ,
 и дрѣгого, и трѣтого два тѣжъ
 вычнити, тѣлко помѣншей пѣскати
 кровѣ, давати єнѣму чрезъ сыкавѣу
 то есть ванвати конѣви въ задь,
 три рази на дѣнь и нанѣчь води чет-
 ри кварта, въ которой варити зѣлла
 слюзникъ покравшн, и до зваре-
 ного придавшн салѣтри горсткѣ,
 або жмѣнкѣ тѣлко треба потрапая-
 ти щобы Кона якъ канболше тѣплом
 водою напоити заразъ, въ которой
 также горсткѣ салѣтри распѣтити
 когда пѣеть. Горачка перестанеть,
 и Конь

и Кѡнь вѡзметса до бѣдла, трѣбажъ
 емѹ давати тоѡ черѣзъ три тнжднѣ
 цю день. Возми салѣтри четирн
 лѹти або двѣ горстки маліе, до дан
 до того четвѣрть лѹта камфорн, и
 помѣшай тоѡ з мѣдомъ прѣснимъ
 цѡбъ галочкѹ можна з того зро-
 бити, камфорѹ и салѣтрѹ трѣба оу-
 терти, разомъ ѡ тожъ тн галки
 даван ранѡ натщѡ годнною передъ
 бѣломъ.

НА ЗАТРАТОВАНИЕ.

а. Затратъ то ѡсть колн Кѡнь
 пѣдковою ѡбразитъ коло копнѣа дрѹ-
 гѹю ногѹ, з чого бѹваѣтъ, же коло
 копнѣа ропѣ зберѣтса и копнѣговѣ
 шкѡднѣи бѹдегъ, ѡкъ тнлко тоѡ по-
 стережешъ кровь ѡкъ налѣпше рѹ-
 камн вѣтиснн а оцтомъ зъ сѣллю
 промьн и приложн грѣнкѹ, то ѡсть
 хлѣбъ простьн несѣаннн приѡшаннн

на годінъ сѣмъ або бо́лшъ, а по-
томъ розчинивши пшеничну мѣкѣ
бѣлкомъ зъ яйца крочого и прило-
живши до трѣтого дня низазираи.

Б. Взати козлого лоя и розо-
грѣти азмѣшавши той лой зъ тимъ
порохомъ що нимъ стрѣляють, ранѣ
затратованѣ залати.

Г. Возми овѣчого калѣ, олѣю
лнанаго, оцѣ мѣцного, ма́са несо-
лоного розитри добре калѣ швѣчій и
розпѣсти надъ шгнемъ намасть, и
намазавши на хѣстѣ, приложи на-
затратѣ, а поверсе́ того обвни
шматомъ шмоченою въ воскѣ, для то-
го, чтобы конѣ ранн незамочивѣ, осо-
бливе въ дорожѣ.

Д. По подѣ ранѣ то єсть подѣ
затратомъ накарбѣи ножемъ, чтобы
ропа сходила на спѣдѣ, вни мѣи ранѣ
оцтомъ теплымъ посоланимъ, а

ПОТОМЪ ВОЗМНІ ГАЛУНДЪ Н БѢЛКА З
 МНЦА КЪРАЧОГО ПРИЛОЖИ НА НОЩЬ, А
 НАЗАВТРЕШНІЙ ДЕНЬ ЗА СКВАРЪ ЛОЕМЪ
 ВОЗЛОВИМЪ, А КОЛИ ЗАРАЗЪ ВЪ ДОРОГУ
 МАЕШЪ БѢХАТИ, ВОЗМНІ СМОЛДЪ ЧОРНУ
 ШЕВСКУ, Н ПОВЕРСѢ ТѢПЛОЮ ЗАСМОЛНІ
 ЩОБЪ ВОДА НЕДОХОДНЛА РАНЫ.

Е. А ЕСЛИ БЫ ДЛА НЕДОЗОРУ ХУ-
 ТКОГО РАНА БУЛА ПЛЮГАВА Н РОПИСТА,
 ТРЕБА КОЛО РАНЫ РОГА ПРОБРАТИ, ПРОМНІ-
 ТИ ОЦТОМЪ, Н ГРИШПАНОМЪ ЗАСН-
 ПАТИ, А ПОТОМЪ СОЛЕННУ ПЕРЕТОПНІ-
 ВШИ ЗАЛВАТИ НА ВОДУ ХОЛОДНУ Н
 ТИМЪ ЗАМАЗОВАТИ Н ЗАВАЗОВАТИ.

НА БѢЛМО СВѢЖЕ Н ДАВНЕ,
 ЧИ СТАРЕ.

ВЗАТИ ЛОЖКУ ПРОСА Н СОЛѢ Н ДО-
 ВДИ ЗМѢШАТИ, А ПОТОМЪ ВЗАТИ
 СУКНА СЪРАЧАНОГО Н ШИДРОКЪ Н ВЪ
 ТОМЪ СУКНѢ ПРОСО Н СОЛѢ ЗАВАЗАТИ
 А ЗАМОЧИВШИ ВОДОЮ ВЪ КИДУТИ ВЪ

ОГНѢ

ОГНЬ ꙗко то тоѣ въ ОГНѢ - ЗАІЕТСА ДО
 КЪПИ, що оутѣрши на порошокъ, и ти
 задмѣхувати ѡко коневѣ передъ
 виходомъ, и по заходѣ слонца черезъ
 три дни .

В. Возми глинствъ земланныхъ
 зъ бѣлкѣми яецъ крѣпчѣхъ и въ новомъ
 горшкѣ залѣпивши оупали а оутѣрши
 тимъ бѣлмо засни .

Н А З Л Я И Б Ъ .

Колѣ копѣтъ ѣсть волный и ѡ-
 стаѣтъ ѡ тѣла, взати оцѣ а за-
 грѣвши полвати шмѣтъ тѣло,
 которою ногою и копѣтъ обвѣзанѣ
 ѣсть .

**КОГДА КОНЬ НЕБЕГѢ ТѢЛА
 НА СЕБѢ .**

Завѣати ѣмѣ обрѣкѣ водою тою,
 въ которою бы треба ѡварити вербовѣи
 корень .

В Б

НА

НА ВСЯЧЪ КОНЕВИ.

Колн конь накрѣжи оупадѣтъ
 взати пѣвзину березову, з стрѣхи
 або инши подобноу хабину, и прило-
 жити на крѣжъ конскій, и оударити
 по обонхъ сторонахъ, тею пѣвзинсю
 по три рази, по пахвинахъ злегка,
 або такъ зроби на тоежъ. Взати
 горѣлки доброй, запалити на
 крѣжахъ коневн, а въ хвостѣ рѣпицю
 перерѣзати навхрест трошка до крови.

Колн коваль коня кучи загво-
 здитъ цвѣкомъ або тежъ конь
 самъ часомъ настѣпитъ и зако-
 лется.

а. Треба вѣсрати рѣгъ, коло
 оухнала, ажъ до живого мяса, а
 колн зберѣши ажъ до конца оухнала

Заразъ

Заразъ кровь потече, если недавній
затратъ, або заколота цю ропи
невидно, менше збрати рога на-
лежитъ а коли недавній затратъ
чи заколота, и ропя пливеть, треба
добре копито вбрати, щобъ ропя ме-
жи рогомъ и живимъ мясомъ неза-
крадала, потомъ промыи щитомъ
шоланнимъ и залей шлѣемъ з воскомъ
роптѣланнимъ, и возми смолы и
сѣрки и помѣшай и тимъ поверсе
засмолы, а коли въ дороге мѣшишь
ѣхати, приложи сукно або капелю-
ша шматокъ старого подѣдокѣ, и
и повий.

б. Когда за свѣжа постережешъ,
вчистивши рѣгъ, возми мѣдѣ при-
шого, живиць бѣлой, воскѣ, ладанѣ
потрошкѣ и тсе потерши распусты
намасть и въздѣти въ ранѣ заразъ
заснетъ.

Г. Коли бѣде гарачка въ рогѣ и
въ ранѣ що познаешъ приложивши
руку до рога и рѣчь бѣдетъ гарачиѣ
возмижъ бѣлкѣвъ зъ мѣнца три ѡ и
внутри згалѣномъ за два гроши и
и положи наклоче и ѡбвини копито ѡ
а можна и дрѣвчн зъ пѣва съ печн-
ною помѣшавши прикладати .

Н А П Е Р Е Л О Г И .

Колн конь падаетъ на тѣлѣ, огла-
даетса ѡ стогнетъ або ричитъ ѡ
возми ложку мѣди приногѣ, зачети-
ри гроши горѣлки, воды пѣвквѣрти
змѣшавши въ лѣн въ горло и гониса
на немъ ажъ до потѣ а макъ тѣе не-
поможѣ робн тѣе лѣкарство що на-
глицти чнан робакн макъ нижше на
писано

Н А Д И Х А В И Ц Ю

Кашель есть знакомъ
анхавицѣ ѡ для того рѣжнимъ
СПОСО-

спосо́бомъ лѣчи́ти потре́ба. ѿ. На-
 пе́редъ зо́трѣднѣ трима́нъ е́го го-
 лодного неда́вши е́мъ ѣсти тѣлко
 пора́зу на де́нь шѣрѣвъ шѣса́ннѣ, а́бо
 ѣчмѣ́ннѣ, и́ напова́ти тѣлко пора́зу
 водо́ю зъ мѣко́ю ѣчмѣ́нною и́ ме́домъ
 зъмѣ́шавши, пото́мъ возми́ соде-
 ннѣ бѣло́й свѣ́жей на шкѣ́банѣ е́и
 до́брѣ при́горщи и́ вѣмочи въ водо́
 чѣсто́й до́бре а́ вѣтисну́вши зне́й водо́
 при́даи́ сѣрки пере́щано́й на о́гнѣ
 а́дтъ е́днѣ, ча́сникѣ шѣби́ра́ного го-
 лово́къ три, зо́три то́е ра́зомъ, а́по-
 тимъ поро́би то́е на га́лочкѣ ѣкѣ
 шѣрѣхъ воло́скѣи́ вели́кѣи, а́ вѣзавши
 втомѣ́ па́токи ме́ду зъ шлѣво́ю,
 зъмѣ́шай и́ тѣмъ ме́домъ тѣи га́ло-
 чкѣи шма́рдѣи, и́ на́тцѣи конѣ́ви въ го́рло
 клади́, по́пнхачи́ па́лца́ми до́кѣ не-
 полкне́тъ, и́ то́е ро́бнѣи́ тре́ба чере́зъ
 три́ дни.

В. Олѣн конопній змѣшанъ зъ
крѡвѣю собачою пополовинѣ и тѣмъ
конскѣи жнли на персахъ шмарди .

Г. На простѣи недавніи кашель
редкѣ въ оборѡцѣ даванъ шкрѡбанѣ ,
водѣ пити лѣтнѣи то ѣсть незѣмнѣ
даванъ , а часто до водѣи пшеничноѣ
мѣки жмѣни , и салѣтри тобчаноѣ
мѣлко тѣлкожъ придаванъ .

Д. Царъ зѣлла , або подеѣлъ
широкѣи варити и тѣю юхѣ днхавѣ-
чннмъ конамъ даванъ пити .

Е. Взати внѣтрности зъ чѡрноѣ
вѣрки конѣчне зовѣмъ нѣчѡго непо-
лоциди , и тоѣ наполовинѣю роздѣли-
вши и горѣлкою простою зъ часникомъ
перемѣшавши оусѣкти , оленѣи додати
кѣлѣшокъ и въ гѣрло влѣти конѣи ,
натѣю , годнѣи абѣи стоавѣ оуба-
занѣи догори головою , вложити на
него дѣргъ три або четѣри и припа-

ти, а такъ вънде годна арбу по-
 ловицу въдрности оуже незмѣша-
 нихъ зъ оливою и горѣлкою и проча,
 но самѣи въдрности пересѣкши, да ти зъ
 въсомъ аби зъбвъ, перше треба
 коня днѣмъ въголоднѣти, не давши
 емѣ бѣти нѣчого, а того дна ко-
 тогого то лѣкарство давати будешъ
 разъ тѣлко на дѣнь въ вечеръ напоити
 его и то не багатѣ, такѣ лѣкарство
 нарѣкъ можна даати конѣви три разъ.

**ВОЛѢ ЗЪХВОСТА ВОЛОСА
 КОНѢВИ ВЪПАДАЕТЪ.**

а. Саломъ, або собачимъ або
 лисачимъ шмарѣи рѣпницю оухвоста
 очнствши и ошкребавши стрѣпи ко-
 ли будѣтъ,

б. Возми корѣна зъ слюзникѣ,
 излопѣхъ вари въ брѣцѣ ѿ пива и
 тимъ масти и мачан хвостъ и во-

ЛОСЬ И ВСЮДА ГДЕ ВОЛОСА НЕМА.

Г. Спалн паперѹ а пороухъ тои
мѣшай з масломъ свѣжнмъ не со-
лоннмъ и шмарѹи.

Д. Долн корѣна ѿ третиннѣ
котола на болѣтѣ со те, спалн на
пѣпѣль из того пѣпѣлѹ зроби лѣгъ, з
водою тою, въ которой перше вари
гороухъ, або бобъ.

Е. Возми пчѣлѣ, которн по-
сидѣтъ въ оулѣнѣ и глинѣнѣхъ землѣ-
ннхъ, то естъ робакѣвъ, довгнхъ
ипали тое разомъ въ горшкѣ новомъ
изотри на пороухъ помѣшай тои по-
роухъ з масломъ свѣжнмъ не соло-
ннмъ маибнмъ, а тнмъ вѣнда по-
мазѹи где волоса нема.

Н А К Ъ Р Д Ю К Ъ.

А. Кѹрдюкѣ зовѣтса чиракъ на
языцѣ з чогоко лбекѣ бѣдѣ зроби
ннѣ на теи возми въ шматѹ ланно
человѣ.

ЧЕЛОВѢЧЕСКОЕ СВѢЖОЕ ЗАВННУШИ ПРИ-
 ВАЖИ ДО ЖЕЛѢЗА ОУЗДЕЧКИ, И ВЛОЖИ
 КОНЕВН ВЪ ГРѢВУ, АБИ ЖВАВЪ ПРЯДЪ О-
 БРОКОМЪ ГОДИНЪ ЗОДВѢ И ПО ШЕРОЦѢ
 ГОДИНЪ ЗПАТЬ.

В. Возми мѣду прѣснѣго и оу-
 смажь гришпану въ немъ, и такю
 масть прикладай въ рану, а згойтса
 ПАМАТАТИ ТРЕБА ШОБЪ КОНЕВН ДОБЛА
 ДАВАТИ ШТРЕБИ ПШЕНИЧНИИ ЗА МѢСТЬ
 ОБРОКУ, ШОБЪ ЯЗЫКА НЕ ОБРАЗНВЪ.

КОГДА КОНЬ ЗБѢГНЕТСА
 ЯБО ЗОРВЕТСА ЧИМЪ.

А. Яко захордетъ конь зтрда,
 збѣгана же и бѣти нехочетъ, треба смѣ
 кровъ напередъ пѣстити зпопрѣжни
 жила, подтрѣ возми горчицу вѣсѣмъ
 лѣтовъ, солѣ два лѣти, и тое мѣлко
 оутѣрши, вли коневѣ въ горло зъ
 оцтомъ, и чини такъ до девати дѣнь.

В. Коневѣ стрѣженномъ возми
 рѣва

пнво, масла и зварн, и солѣ придан
 к томѣ въ бн мѣцъ з вѣлка и оо-
 бно оубнвшн нхъ добре ажъ охолоне
 пнво з масломъ помѣшан и влн
 въ горло коневн .

НА СЛННОГЪРЪ.

Слнногъръ значитса болачка въ
 горлѣ конскомъ ѿчого и нзыкъ пд-
 хне , на тое трѣба лѣтнон воды и
 положнвшн кона трѣба ллатн на
 нзыкъ и въ гдбѣ шобъ загрѣвса н-
 зыкъ и гдба , а заразъ воловою жо-
 бчею натертн нзыкъ и гдбѣ , а при
 томъ не давати нѣчого нншого ѣстн,
 тнлко нчмѣнь перевѣаннн и отовча-
 ннн з салѣтрон пѣвтора лѣта .

НА ДЪРОТЪ КОНСКЮЮ .

Дѣрота значитъ шалѣнство когда
 конь з боли головы ошалѣетъ, въ
 той часъ трѣба коневн пдстнти кровь
 з обоухъ скроней , а потомъ давати
 емѣ

Ѣмѹ Ѣсти СѢчку ꙗко соломн свѣ-
 жон ѡчмѣнной придавшн лнста ѡбо
 того которое зовѣтса ѡпѣхъ ростѣ
 наставѹ широкѣн , лнствъ крѹган ма-
 етъ ѡбо зѣламъ которое зовѣтъ
 лоднга :

**КОГДА КОНЬ МОЧИТЬ
 КРОВЛЮ .**

Возми рѹти много посѣчи, пото-
 вчи ѡ сокъ ꙗко ѡн влнчнн , возмижъ
 того сокѹ ложокъ десатъ, вѣна ло-
 жокъ десатъ, оцѹ доброго ложокъ
 десатъ змѣшанъ все ѡ влн въ горло
 коневн, а такъ чинн чрезъ всѣмъ день
 шо ранкѹ .

КОГДА КОНЬ НЕ ЛИНАЕТЪ .

Бѣгай нанемъ ажъ са добре зпо-
 тнть ѡ пѹсти заразъ кровъ ꙗко шн
 а всю кровъ забери въ мнскѹ ѡ токжъ
 кровлю всего коня помажъ ѡ неханъ
 такъ оухнѣ добре а потомъ егѹ вн-

хендо-

ХЕНДОЖИШЪ А ЗАЧНЕ ДИНАТИ
 НА ГОВАКИ ВЪКШКАКЪ
 КОНАМЪ .

РОВАКИ ЧАСОМЪ ТАКЪ ГРИЗУТЪ КНА-
 ШКИ, ЖЕ КОНЬ НАГЛЕ ЗАХАЕТЪ, ЦО
 ПОЗНАЕШЪ ЗЪ ТОГО, ЖЕ КОНЬ ХУДНЕ СМЪ-
 ТИШ СТОИТЪ, ЗГНАЕТСА НОГАМИ
 ЗАДНЬМИ ВЪ ЧРЕВО БИЕТСА, ЧРЕВОМЪ
 ТРЕТСА ГДЕ ДОСАГНЕ, ГОЛОВОЮ ОБЕРТА-
 ЕТСА ТО НА ТОН, ТО НА ДРУГИЙ БОКЪ,
 ГУБОЮ ХВАТАЕТСА ЗА БОКИ, ХРЕБЕТЪ
 ПЕРСИ, А ЧАСОМЪ ЗАХВОСТЪ, НА ТОВ
 ВОЗМИ ШКАРАЛДПЪ ЗЪ ЯЕЦЪ СВѢЖИХЪ,
 ВИДЕРИ ШКОРКУ ЗЪ СЕРЕДНИИ БОНЪ, ШКА-
 РАЛДПИ САМИН ОУДОШИ И ОУТОВЧИ, МѢЛКО
 КТОМЪ ВОЗМИ АЗИНДРИ ЗЪ ПОД МО-
 ЛОТА КОВАЛСКОГО ЧЕТВЕРТУ ЧАСТЬ, И
 ОУТОВЧИ МѢЛКО, ДОДАИ КТОМЪ ПЕРЦИ
 ОУТЕРТОГУ МѢЛКО ПАТУ ЧАСТЬ, ПО
 МѢШАИ ТО З ОЦТОМЪ ДОБРЫМЪ ИЗ
 ГОРѢЛКОИ, А ЗАГРѢВШИ ВЛИИ КОНЕВИ
 ВЪ ГОРЛО

въ горло . б. Накраи хрѣну дѣбно
посоли добре даи въ оброцѣ вѣвса-
нимъ, а мсжна и рѣдку давати поти,
поки не ѡздоровѣе .

г. Возми зѣлла крѣвнику и
корнѣ осиковой, вари въ оцѣ крѣ-
пкомъ, а ѡхолодивши нали въ горло
конѣви .

д. Возми пшеничныхъ ѡтрѣвъ
добрѣ жмѣни, вмѣшай сѣрки то-
вчаной лѣтъ еднѣ, давай чрезъ три
днѣ натцо а буде здоровъ .

е. Вари жито въ водѣ дощовой
ажъ поки змагкнетъ, того жита до
оброкѣ примѣшуй и водѣ до иншой
воды мѣшай и пити давай .

КОГДА КОНЬ ЧАСТО МОЧѢ
ПѢСКѢЕТЪ И ѡ ТОГѢ ХЪНЕТЪ .

Напавай коня кѣлка рѣзѣи и кѣлка
днѣвъ тою водою которая стоитъ въ
долнѣ, где глинѣ копантъ, а коли
нима

НЕМА ТАКОЇ ВОДИ, ЧИСТУ ГЛИНУ БЕЗ
ПІСКУ ПОМІШАНІ З ВОДОЮ ПРІДАВШИ
ЖМІНЮ М'ЯКІ І ЧМ'ЯННОЇ.

**ЛІКАРСТВО ДЛЯ ВОЛОВЪ,
ЧИЛИ ТОВАРУ, ВОЛИ ЩОБЪ РАТНИЦЪ
НЕПРИТЕРАЛИ ВЪ ДОРОЗЪ.**

НІМЪ ВОЛИ ВЪ ДОРОГУ ГНАТИ БУ-
ДЕШЪ СМОЛОЮ РІДКОЮ РАТНИЦЪ ВСІ
КІЛКО ДНІВІ ВПЕРЕДЪ ПОНАМАЗУЙ І
ВЪ ДОРОЗЪ ТІЄЖЪ САМОЕ ЩО ДЕНЬ ЧИНИ.
ВОЛИ ЖІБИ НІБІЛІ СЛІБІІ

ЗІЛЛА, ЗВАНЕЕ ГІСАЧА ВІКА, ЗОМА-
ТОЕ І ОУТЕРТОЕ ДІБРЕ РАЗЪ КАЖДОГО
МІСЯЦА ВЪ НАПОЮ ДАВАТИ.

**РІНІ ОПОБІТА І ОУТО-
ВІНА.**

ОУЛІЧІТИ МОЖНА ЗІЛЛАМЪ СЛІ-
ЗУ ЛІСОВОГО ОУТЕРШИ ЕГО.

**ЩОБІ ВОЛІ ВЪ РОБОТЪ
НЕПРАЦІОВАНІІ БУЛИ.**

ЖИВІЦЮ

Живѣцію або терпетинѣ з оливою
з мѣшавши роги и ратицѣ часто на-
мазovati .

ЩОБИ МУХИ ВОЛОВА НЕКУСАЛИ.

Бѣски з крамѣ купленіи на мѣл-
кіи порошокъ оутѣрти и въ шлѣн
яки мѣко лвакъ оусмажнвши, злегка
тѣмъ волн пошмаровати, або слѣ-
ною власною челоуѣкъ, нехай воламъ
барги чи піски пошмарде .

**ЖЕБИ ВОЛИ ОУПАСЛИСА
ДОБРЕ .**

Першого дня беручи волн з пашн,
даван имъ капѣтѣ шаткованѣ ки-
слию хоцъ бы оцтомъ наймоцнѣй-
шимъ з лландю, потомъ чрезъ
пять день даван имъ полѣвѣ з о-
тѣбамн пшеннчнмн змѣшанѣ,
шестого же дня ячменю молотого
даван имъ по четирн фунти, а чрезъ
шесть день настѣдуюцнхъ потреба
Г
причинамъ

причинаи такогужъ ичмени ажъ до
мѣри звичайной покѣлко на каждаго
вола звиклоса давати, аби тѣлко
не чрезъ збитокъ.

А корми тежъ такъ зимой волн,
разъ колн кѣри першн спѣвайтъ, дру-
гн разъ коло свѣтана и на той
часъ имъ пѣти даси, а рѣштъ жи-
вности даси имъ позаходѣ слонца
презъ вечеромъ.

А лѣтнюю порю яко то въ лѣтѣ
перше бѣти воламъ даван на
свѣтанѣ, другн разъ ѿ самомъ
полднѣ и въ той часъ ихъ напоишъ.
третн разъ ѿ годнѣ деватой даси
имъ бѣти въ вечерѣ и тогда ихъ
зновѣ напоишъ и въ лѣтѣ давати
имъ пѣти водѣ тѣлко цю лѣтнюю, а
зимой тежъ теплѣншю даван водѣ
пѣти.

Пыски воловѣ, что вѣрн вниватн
тѣба

ТРЕБА МОЧОЮ ЧЛИИ СЕЧУ ДЛА ЗГУ-
 БЛЕНІА ВЪ НИХЪ ФЛАЖМІСТОИ ПЕННЪ
 А ЗЪ ІАЗЫКА ТЕЖЪ ПОТРЕБА КЛѢЩИ-
 КАМИ ВПРИВАТИ РОБАКИ КОТОРИИСА ТАМЪ
 ВЪ ІАЗЫКАХЪ РОДАТЬ, И СЪБЛИИ ЗАРАЗЪ
 ЗАСИПОВАТИ И НАТНРАТИ ДОБРЕ, А ДО
 ТОГО ТЕЖЪ И О ПОДСТНАДНЮ ПОДЪ
 БОЛИ ЧИСТИМЪ РАЗЪ НА РАЗЪ ПОТРЕБА
 БАЧНОСТЬ МАТИ И ЗАВШЕ ПАМАТИТВО-
 ВАТИ.

**ЕСЛИ БОЛЬ ХОРЕВАТИ ЗА-
 ЧИНАЕТЪ.**

ДАВАЙ ЕМУ ЗАРАЗЪ ЕДНО ІАЦЕ
 КДОРАЧЕ ІАКЪ НАПСВѢЖІШОЕ ЦѢЛКОМЪ
 СЪРОВОЕ, АБИ ЕГО ЗЗѢВЪ БОЛЬ КО-
 НЕЧНЕ, А ТРЕТОГО ДНА ГОЛОВКУ ЧАГНИ-
 КУ ЗОТРИ З ФОНТОМЪ ВІНА АБО ГО-
 РѢЛКИ И ДАН ЕМУ ВІПНТИ, А ТО НАТЦО
 ЗАВШЕ.

И ЕСЛИ ХОЩЕШЪ ЗАПОВѢГТИ БОЛО-
 ВОИ ХОРОБѢ, ДАВАЙ ЗАДОРОВИМЪ БОЛАМЪ

такое лекарство : три листки листа
 бѣбкового , гички з трохъ порѣвъ ,
 часникъ зъщѣвъ три , або ракамѣдъ
 зъщѣвъ три , кадѣла то єсть ладанъ
 що три зѣрнатъ перціовихъ , забави-
 житъ , зѣлла зовомого савина три
 корѣнцѣ , рѣти три листки перестѣ-
 пѣ бѣлого пѣчкѣвъ три , бѣбѣ бѣлого
 чн зѣренъ чн пѣчкѣвъ три , оуголла
 жарѣ оуглаѣвъ три , вина або горѣлки
 килѣшковъ три , тоє все сѣсти до-
 бре и чрезъ три днѣ тои напои да-
 вати значина дереваного пѣтри рази
 на день .

ВОЛИ РОБОЧИЙ АБИ НѢХѢДИЄ БѢЛИ .

Треба воламъ псполовницѣ подѣ-
 стѣлати солѣмъ згалѣзками дѣво-
 вѣми , або лѣторѣслами , а такъ
 долежана имъ бѣдетъ магко , а сто-
 личимъ твѣрдо , а межн пашѣ га-
 лѣзки

ЛѢЗКИ З ДѢРЕВА ВАЗОВОГО МѢШАТИ, БО
 ТѢ БОЛИ ЛЮБАТЪ И ТИХНУТЪ ѿ ТОГО .
КОЛИ БОЛАМЪ ГОЛОВА БОЛИ.

На тѣмъ часѣ вола голова болитъ,
 коли боль ощутивши оуха нѣчѣго
 ѣсти нехочетъ, на то дательнѣ оутѣр-
 ти з виномъ, часникомъ и сѣлян-
 гусковою и языкъ волови тѣмъ на-
 тирачи, потомъ возми бѣековаго
 листа жменю и вложи емѣ въ горло,
 цюби ззѣвъ, на остатокъ возми
 мирги которои въ крамѣ достанешъ,
 тѣлко, какъ орѣхъ, и оутѣрши з
 полквартю вина вли вологи чрезъ
 нѣздря .

**КОЛИ ВОЛА ПРОМКНѢТЪ ТО
 ЁСТЬ КОЛИ ЛАЖѢЕ .**

Листа з бодакѣвъ оутовчани з
 клеѣмъ вишневи мѣ або з якогоса-
 бакъ древа, а коли нема клею дере-
 ваного з карукомъ рибачнимъ, або
 Г Г и про-

и протнмъ столарскимъ змѣшай и
данъ емѣ зѣсти, або возми двѣ
кварты мѣки пшеничной, и оупражъ
добрѣ и квартою води розвѣвши данъ
волоѡвъ, тѣе все робити мѣжна два
разы на дѣнь рано и въ вечеръ.

НА КОЛКІИ ВОЛАМЪ.

Колн волъ на колкѡ хорде, на ѡ-
дннмъ мѣстцѣ оустѡати неможетъ,
нѣчѡго не ѣсть, тилко вздохаетъ и
болше мрѡчитъ, нѡдитъ, нѣжъ рн-
читъ, въ тон часъ мало емѣ бар-
зо пашн давати и тѣло ѡго на но-
гахъ коло ратницъ поколотн пуща-
ломъ аби кровь выншла.

На тоѡжъ: коло хвоста жнлаѡ ко-
тѡѡ колвакѡ знаншѡвшн кровь пѡ-
стннн и завазати потнмъ. На
тоѡжъ: взати цнеѡлѣ и солѣ а
разомъ тоѡ змѣшавши якъ наглн-

вше подъ хвостъ оутиснѣти, або вола
гонѣти довго. На тоѣжъ: Салѣтрѣ
оуточенѣ зъ водою вліти во лобѣ
въ горло.

НА ГАРЯЧКѢ ВОЛАМЪ.

Колѣ волъ на гарячкѣ хорѣе, нѣ-
чого ѣсти нехочетъ, спѣтивши лобѣ
мрѣчитъ, плачетъ и гнои въ швахъ
маетъ, а подъ очима долни ки са-
робатъ, на тои часъ такъ егѣ лѣчи,
перестѣпникѣ зѣлла листа даванъ емѣ
ѣсти зъ сѣллю, або и Гвалтомъ въ
горло власти, а въ темниахъ мѣстцѣхъ
вола тримати, и пити емѣ давати
въ тои темницѣ найзнимѣншю во-
ду, а оуха и нѣздра часто водою
зимно оумочивши гдѣкъ або худѣкъ
оумивати.

НА ТОѢЖЪ СЯМОѢ.

Назаличкахъ вола зъ обоухъ сто-
ронъ желѣзомъ распаланимъ шкѣрѣ

попопѣкати , тоежь самое , Здалѣка
 подъ очима , и треба на тое мати
 приготованю мочъ человѣчю , которая
 аби стоала кѣлка дѣрь въ ѣкомъ
 начиню , и тую мочю тепло загрѣ-
 тою мѣстца пропечани , гѣбкою або
 хѣстою тонкою протирати на дѣнь
 два разъ , поки стрѣпи незлущатся ,
 оуха также , з середини по нарѣзо-
 вати аби кровь стекла поки раны
 нестагнутся . На тоежь . Зѣлла
 щедринець розтерши въ пнѣѣ або въ
 винѣ давати з водою .

НА КАШЕЛЬ ДЛА ВОЛОВЪ .

Змелн ѣчмѣню кварть три и роз-
 мочн , половы наймѣлкіишой и ви-
 чищаной кварть три , насѣна гѣ-
 сачой вики молотого кварть три ,
 тое все немѣшавши , на три части
 подѣлнати и кождѣ рѣчь особно дати
 волони зѣити . На тоежь .

Зѣлла

ЗѢЛЛА БИЛНЦЮ ОУТѢРТОЕ ЧРЕЗЪ СѢЛЪ
ДЕНЬ ПРѢДЪ БѢЛОМЪ ТО ЕСТЬ НАТЩО
ЛАТН ВОЛОВѢ ВЪ ГОРЛО.

НА ПРНЦѢ АБО ЧИРѢКЪ РО-
ПНСТІЕ ВОЛАМЪ.

Колнса где въ пРНЦѢ АБО ГѢЛѢ НАКОН
ИЗБЕРЕТЪ РОПА ОУ ВОЛА, ТРѢБА ПРОРѢЗАТИ
АБИ РОПѢ ВПДСТНТИ, А ПОТО ПРНЦЪ МО-
ЧОЮ СТАРОГО ВОЛА ДРУГОГО ТѢПЛОЮ ВП-
МВАНТИ, И КѢЖѢЛНННН ПАЧѢСКАМН
ВНТНРАТИ, А ПОТНМЪ ВОЗМН СМОЛН
РѢДКОИ И СОЛѢ ИЗСМАЖЪ НА ПЛАСТЕРЪ
И ПРНКЛАДАН ТОЕ, И ТО РОБНТИ ДВА
РАЗН НА ДЕНЬ РАНО И ВЪ ВЕЧЕРЪ.

ДЛА ВОЛОВЪ КѢЛГАВНХЪ
ЛѢКѢРСТВО.

Колн ѡзаморожена волъ кѢЛГАЕТЪ
ТРѢБА НОГУ ПОДНЕСТИ, И МѢСТЦЕ
ЗРАНА НЕ ГНПОМЪ РОЗОБЗАТИ И МО-
ЧОЮ СТАРОЮ НАГРѢТОЮ НАПРНТИ СѢЛНЮ
ЗАКН-

ЗАШПАТИ И ГРБКОЮ АБО ПОЛОТНОМЪ
 ТОНКИМЪ ВЪТЕРТИ, А ПОТНМЪ ЧРЕЗЪ
 ЖЕЛѢЗО РОСПЕЧЕНОЕ ЛОЕМЪ ВОЗЛОВИМЪ
 АБО И ВОЛОВИМЪ ЗАЛАТИ. И ЕСЛИ
 БИ БОЛЪ Ш ПРОБИТА ДРЕВОМЪ АБО ЖЕ-
 ЛѢЗОМЪ КДАГАВЪ, ШГЛАДѢТИ НОГН
 ИЗ РАНЫ ЕСЛИ ЕСТЬ РОПА ВЪПУСТИТИ,
 МОЧОК ТЕПЛОЮ ВИМИТИ, СѢЛИ ЗЪ ГР-
 БКОЮ ВЪТЕРТИ, А ПОТОМЪ ВЗАВИИ
 БОКЪ И ОЛВИ СТАРОЙ И МѢДЪ ПА-
 ТОКИ, И МЪКНЪ ЗЪ ВИКИ ПОТРОШКЪ, РА-
 ЗОМЪ ТОЕ ЗТОПИТИ И ПРОХОЛОДИВШИ,
 ВЪ РАНУ ТОГО КОЛКО ПОТРЕБА ВЪ КЛА-
 ДАТИ, ПОТОМЪ ВЗАТИ ЧЕРЕПКѢВЪ ЗЪ
 СЛИМАКА АБО ЗЪ ЧЕРЕПАХИ И ОУТОВКТИ
 НАДРѢБИИ ПОРОШОКЪ, И ПРОСѢАТИ, ЗМѢ-
 ШАТИ ЧО ЗЪ КѢЛКА ФѢЛАМИ РО-
 СТѢРТИМИ, И ПОЛОЖИВШИ НА СЪКНО
 ЗЪ БѢРХЪ ПРИВАЗАТИ И ОБВАЗАТИ ДО-
 БРЕ АБИ НѢЧОГО ТАМЪ НЕЗАТЕКЛО И
 НЕЗАЛѢЗЛО ЗЕМЛѢ, АБО ГНОЮ ПОТНЪ
 ПОКИ

пѣки вѣлъ стоати заорѣво самъ
 небудетъ мѣти, трѣтого дня до-
 пѣро розважи, и тѣежъ самое при-
 кладан и рѣни цѣо пѣрше. А если бы
 вѣлъ кѣдгавъ для багацкости зен-
 рацхоиса рѣни, часть тѣла хорѣю
 брагою гѣстою з оливою тѣплом, або
 и безъ оливи напарити, або розн-
 грѣти трѣба, потомъ на тѣе мѣстце
 мѣки мѣчною тѣплом приложити, коли
 оуже рѣпа магка будеть, рѣстати
 и вѣмити какъ пѣрше, а вѣмивши
 або цнеблю з сѣблю, або зѣлла
 спорншъ полацѣнѣ полѣгондмъ, або
 зѣлла шантѣбѣлѣ оутѣвкши прило-
 жити и обвазати добре.

НА ПАРХИ ВОЛОВІЕ.

Пархи и рѣжнѣ корѣсти мѣчою во-
 ловою задавнаною чрезъ кѣлка дѣнь,
 зъ масломъ загрѣтою шмарѣчи зъ
 гонти мѣжна, а мѣжна также

СМОЛОМ

СМОЛОЮ РѢДКОЮ ШМАРОВАТИ И ѿ ТОГО-
 ІА ГОАТЪ .

Ѽ РОБАКѢХЪ ВЪ ВОЛѢХЪ .

ВОДОЮ БѢРЗО ЗИМНОЮ ТАМЪ ГДЕ РО-
 БАЦТВО ЕСТЬ, ЧАСТО МНТИ И СКРО-
 ПЛОВАТИ РОБАКИ ВНИДУТЬ, БО ѿНИ ТѢПЛО
 ЛЮБАТЪ .

НА ВОШИ ВОЛОВІЕ .

ТРЕБА ПОЛОЖИТИ ВОЛА ДОГОРН ЧЕРЕ-
 ВОМЪ ЩОБИ ДИВИСА ДОГОРН, ЯЗЫКЪ
 ВИТАГНУТИ И ДИВИТИСА, ЕСЛИ БОМ-
 БЛѢ ЧЛИИ ГЛЮЧКИ НА ЯЗЫЦѢ МАЕТЪ,
 КОТОРИИ ЕСЛИСА НАИДУТЬ ЖЕЛѢЗКОМЪ
 ОСТРИМЪ ПОѿПАЛЮВАТИ ПОТРЕБА, ПО-
 ТОМЪ СѢЛЮ З ОЛИВОЮ АЛБО МАСЛОМЪ
 З СѢЛЮ ЗМѢШАНИМЪ НАШМАРОВА-
 ТИ ТИИ БОМБЛѢ, ЧИ ГРЪЗОЛИ НА ЯЗЫ-
 ЦѢ, КОЛИ ТО ЗГЪБИШЪ, ВОШИ ТАКЪ
 ЖЕ ПОГИБУДУТЪ .

ЯКЪ БИ ВОЛѢ ѸЖЪ ѸКЪСИВА

ЧЕРНУШКУ И ѿ АЗНИ ЛЮ КОРЕНЬ ОУТРИ,
 ОУПО-

нз мѣшавши з полквартн вина фран-
цузского, тое чрезъ нѣздря колѣвѣ влѣнъ,
а на тое мѣстце где оубѣшаніи єсть,
лаино свиначое прикладан, тоежъ лѣ-
карство слѣжити можетъ и для че-
ловѣка єсли би бѣвъ ѿ вѣжа оубѣ-
шаніи; и для овецъ тоежъ самое
лѣкарство.

Ѽ ПОВѢТІЯ НА ТОВАРЪ.

Сѣна іакѹ копнцю спалити поло-
живши на ней на верхѹ колѣдѹ дѣбѣвѹ,
для того, жебиса помалѹ палила,
жѣжелъ той що спаливши сѣно
зостане, давати товарѣмъ, чили то
пити ліючи въ горло, чн то въ водѣ
ропѣстивши, скропливати тѣмъ
вѣзкѹ сѣна. На тоежъ. Кѣждене
господаръ свой товаръ зраховавши
ѿ каждой штѣки дасть по грошѹ,
або по болше до цѣрквн за души
помершии. На тоежъ: **Іакѹ** толке
товаръ

товаръ зачнетъ хорубати, даи во-
 лови чи коровѣ ложку салетри, и
 ложку сала яко колвакъ, але
 лѣпше сало гдсаче, лечь и кажде до-
 бре цю ранку, На тоужь: Найлѣ-
 пше товаръ вигнати зъ села коли
 толкоса постережеть хороба, и далеко
 ѿ дороги и ѿ села въ лѣсѣ, або
 въ полѣ товаръ чрезъ мѣсцѣ два
 еудержати, а гнои тимъ часомъ зъ
 оборъ казати вивести, а въ полѣ
 чи то въ лѣсѣ жужли зъ сѣна спа-
 ланого або поташу давати цю ранку
 петрошкѣ.

ДЛА ТИХЖЕ ВОЛОВЪ.

Секретъ досвѣдчаній которого за-
 цній шиватель саниъ въ украинѣ
 дознаеть, бо хочанъ въ сусѣдствѣ
 товаръ падеть и его село часомъ
 заразитса, а на его оборѣ завше
 цѣлїи товаръ, а то гавъ ратдетъ

Що вески треба постаратися караси-
ковъ маленькхъ тилко, колко бы могло
бѣти въ шборѣ чїен штѣкъ товарни, тин-
вараски живи оумочивши въ правдибыи
дїоготъ, давати кождоу товарниѣ ма-
лоу и великоу, хочен и наименшоу,
по єдиному караску.

О ОВЦАХЪ.

Кто хоче овци мати здоровїи,
тлѣти и волни нанїхъ магдаю, не-
хай ихъ иѣколи ненапѣаетъ водою,
и приказати пастухамъ жеби до во-
ди ихъ не гонїли, аиѣ наросѣ ихъ
не виганати, бѣдѣ дѣже здоровїи,
а въ поле ихъ виганючи иѣгда на
вѣвскѣ не пастї, бо бѣдѣ хорѣ-
вати, въ лѣтѣ зєнрати для ихъ
листа дѣбѣвое, олуѣвое, липѣвое,
и берѣзовѣое, и тѣе оусѣшане напоча-
ткѣ осенї давати имъ скропївшїмъ
ропомъ солоноу и навеснѣ.

Волна́са хоро́ба ме́жи о́вцами по-
 ка́же, за́разъ зъ то́го гно́ю о́вци зо-
 гна́ти до и́шого хлѣ́ва, а хлѣ́въ
 да́внѣи вичи́стятъ, и́ неху́тко на́да-
 вное мѣ́стце о́вци за́гана́ти.

А́бнѣ о́вчѣ нѣ па́рши́вѣ́ли,

Вари́ въ бра́зѣ хмѣ́ль и́ е́сли е́сть
 ла́геръ зъ кнѣа, а́ е́сли не́ма, безъ
 ла́грю шѣ́йдется, о́вци о́стригши
 понама́зати тѣ́мъ всѣ́, и́ неху́аи та́къ
 бѣ́дуть два́ днѣ́ въ те́плой хлѣ́, и́
 не ви́гана́ючи нхъ, по́томъ ро́пу зъ
 водо́ю зрѣ́вши зъ со́лѣ́ и́ко́нко́л-
 ва́къ, о́бми́н ка́жду, то́е ко́ли зрѣ́-
 би́шь ка́ждого ро́ку, нѣ́ко́ли о́вци
 неспа́рши́вѣ́ютъ и́ во́вну ма́ти бѣ́дуть
 делѣ́кати́ю и́ да́же гѣ́тѣю, па́рхи
 о́вчи́н мочо́ю ми́ючи, по́томъ сѣ́ркою
 зъ о́ливо́ю нама́щѣючи гнѣ́тъ.

**Лѣ́ка́рство о́вча́мъ
 на́ вѣспѣ́.**

И́къса

Яка только на одной постереже
 овце, заразе тую влчннн и особно
 тримати и старатиса, абы бѣтеръ
 часто провѣвавъ тое мѣстце, а коли
 зима есть барзо велика, то еи на
 кадшовати асафетидю, которой до-
 стане оу жидовъ, аптнкаровъ, кормити
 ю сѣномъ и оброкомъ примѣша-
 вши ложку сѣрки мѣлкую оутертую,
 давати еи пити водою, до которой про-
 може вижити, вкинути забше
 жмѣню салетри товчаной. а если
 короста чн вѣспа з трѣданостію ви-
 ходитъ, або показавшиса назадъ
 ховаетса, треба дати асафетидю, какъ
 лѣсковій сѣрѣхъ з ѣгодами бзо-
 вими, толкожъ, аби полкнѣла ка-
 ждогю днѣ раню, покнса короста не-
 виснпле, если вѣспа бѣде зѣитъ чер-
 вона и поцѣломъ тѣлѣ, заразе въ
 першнхъ днѣхъ треба кровь пѣсти-

ти з шін такъ якъ конамъ пу-
 скается, и такимъ пущаломъ, тил-
 ко меншимъ, малю кватирку, и да-
 ти ей пѣлѣнку какъ лѣсковій орѣхъ
 зробланъ з салѣтри и медъ прѣ-
 сного, другого дня зновъ пусити
 кровь и дати пѣлѣнку, можна и тре-
 того дня тожъ зробити, покнса вѣспа
 нерозширитъ на пласкъ.

Если короста, чи вѣспа буде сина,
 або фолѣтова, дати каждому дня
 пѣлѣнку полкноти з галунъ, и зъ
 клею з вишень, або сливокъ по рѣ-
 бной части зробланъ, мѣлко оутѣр-
 ши змѣшавши з медомъ прѣснимъ.
 Клен той продаютъ въ крамахъ зовутъ
 его гѣма Арабѣка, а пити давати
 въ той часъ водъ, пиндавши до ней
 оцту мѣцного, покн не буде квасковатъ.

Если овца поронитъ або
 плодъ скннетъ, треба и мати на
 остро-

Острожностнѣн трѣба ѣи давати до-
 инть оберокѣ мѣшаного зъ сѣркою,
 а коли есть слаба, давати ѣи пѣтулкѣ
 зъ асафетиди и магдъ, взовнухъ
 ровной частнѣ, раню и въ вечерѣ.

ДЛА КОЗЪ.

Внутрности чн оутробѣ зъ боцана
 въ водѣ оутѣрши, по ложцѣ даги ка-
 ждой штѣцѣ ѣще здоровой, то не-
 бѣдѣтъ заповѣтрани, а ѣсли бы за-
 хорѣали, зѣлла щедринецъ зъ пашю
 имъ давати, и водѣ тѣю тѣлко имъ
 давати пѣти, въ которой намочаніи бѣ
 детъ корень зъ очеретѣ молодого, и
 прогнати ихъ въ поле, абы на дѣвномъ
 мѣстѣ не бѣлы.

**НА РОЖНІЕ КОРОВЫ ДЛА
 ОВЦЪ ЛѢКАРСТВА.**

ѣсли овци ѿ оупала слонца хорѣ-
 ютъ, зѣлла которое зовѣтъ бѣга-
 знавестрѣсъ, цвѣлла лѣсова, вити-
 дѣ

сканъ, тоѣ и влѣванъ въ горло, и тоѣжъ
 самсе зѣлла, нехъанъ бѣатъ. Если
 тѣжко ѿдохантъ нѣбн анхавнчнн,
 оуха желѣзцемъ чн пушалома з се-
 редннн понасѣкватн, аби кровъ зѣн-
 шла, и въ поле або на ннше мѣстце
 перегнатн. а колн кашлантъ, хмѣль
 варн нз сѣллю даванъ нмъ бѣстн, а
 ннн мнгдаловъ гѣркнхъ оутѣршн зъ
 кнлѣшкома внна французского въ носъ
 влнвантъ. Если овцы чѣрево спѣ-
 хнетъ, знакъ есть же шкоданное
 зѣлла зѣла, або робачка како
 отоѣжъ заразъ жылы подъ вѣргамн по-
 надрѣкватн и наколотн аби кровъ зѣн-
 шла, нз тнмн жылама тоѣ самос
 зробнтн цо сѣтъ коло хвоста блнзко
 тнлнон гноѣвои азкрн, и датн ен
 внпнтн сполквартн мочн челоѣческой.
 Если прнщъ ѣкнн або чнракъ ѿвца
 на верхѣ шкдрн где маѣ, треба его
 розтлѣтн

розтати а въ серединѣ соль пражанѣ
добре з смолою рѣдкою оумѣша-
вшн, въ розтатѣю ранѣ вложити .

ЖЕБИ ВОЛКИ ОВЦЪ НЕХВАТАЛИ

Завѣсити овцѣ нашии и приваза-
ти добре цнеблю з лѣпнии шблѣпанѣ.
волкъ завѣтривши цнеблю, оутѣкаетъ
розумѣетъ що зарѣда, доитъ въ
великихъ овчарнахъ завѣсити кѣл-
комъ баранамъ, котории чередѣ водѣтъ.

НА ПОВѢТРЕ ДЛА СВИНЕИ .

Свинѣ що дѣнь переганати по рѣзн
кѣлка чрезъ водѣ, щобъ плавн, и
зѣлла асфодѣлюсъ, то естъ злотого-
ловъ, або иначен якъ зовѣтъ багно,
мочити втѣи водѣ з вѣтки шни пѣютъ.

ДРУГОЕ ЛѢКАРСТВО ДЛА

СВИНЕИ НА ПОВѢТРА .

Лѣсаче маю сѣхѣ, або свѣже вло-
жити въ тѣе корито з которого шни
ѣдѣтъ и пѣютъ .

КАКЪ ПОЗНАТИ СВИНЬ ХОРОИ

Вирвати з каркѣ шетинѣ: Если корень шетини есть чистый, здоровин сдѣть. а если на концѣ кровь, або ропля такѣ и гнилость, то слабѣе сдѣть, отожъ заразъ достати дѣвать ракѣвъ зъ рѣки и дати имъ зѣсти, и тѣмъса хордючи лечатъ, або багна зѣлла арѣбно оусѣкши, фѣнтъ для каждой свинѣ особно змѣшати зъ ииши покормомъ чрезъ сѣмъ дѣнь, и бѣдѣть здоровн. Если на гарачкѣ свинѣ хордютъ, познаешъ що ѣсти нехотатъ, и смѣтнѣ, стогнѣтъ: въ тон часѣ кровь зъ хвоста гдеколвакъ знайдешъ жнлѣ, пѣсти, або надрѣжѣ. Если свинѣ слннатъ дѣже, и то хороба есть, шѣкѣи же жнли на лопатѣхъ переднѣхъ, и коло плечкѣ пѣсти кровь, а боли трѣданшъ знати, то доитъ аспатки поболѣти пѣшаломъ

А́бы кро́вь зѣ́шла, а́ е́сли е́и вѣ́ла
 хо́роба не́знаема, на цѣ́лїи дѣнь и́ но́щь
 ѡ́собно ка́жду замкнѣти, и́ нѣ́чо́го и́мѣ
 ѣ́сти а́нѣ́ пїти не́дати, а́ле намо́чи-
 вши зѣ́лла въ пе́редъ ѡ́рѣхѣвъ ле́-
 совнѣхъ ѡ́тѡвчаннѣхъ, то́и воды́ и́мѣ
 да́ти пїти на́боле, а́ та́къ вонѣ́-
 това́ти бѣ́дутъ и́ ѡ́здоровѣ́ютъ.

Пси́ въ го́сударствѣ́ по́требни́и
 сѣ́тъ: да́ чого́ ле́ка́ства тѣ́тъ
 да́ и́ где не́кото́рии при́лѣча́ются
 цю́би́ пси́ не́ ка́знили́са.

О́у́ шена́тъ по́дъ я́зыкомъ е́сть
 жи́лка подо́бна до́ роба́чка ѡ́крѣ́глого,
 подо́бнасто́ скрѣ́чана, ко́торѣ́ю ви́на-
 ти го́лкою и́ ѡ́тати по́требна́, и́ бѣ́днѣ́са
 та́кии пѣ́съ не́ сказа́тъ. А́ коли́ пѣ́съ
 сказа́тъ, замкнѣ́ти е́го́ на е́днѣ́нъ
 дѣнь не́давши́ е́мѣ́ а́нѣ́ ѣ́сти, а́нѣ́
 пїти, а́ наза́втрѣ́шнїи дѣнь да́ти е́мѣ́
 въ на́пой, а́бо въ рѣ́дкнѣ́мъ ѣ́длѣ́ че-
 да́ а́ ме́рице́

мерицѣ троха або зѣлла зрокѣ оу-
 керши : тоужъ чинити заразъ якъ би
 пшн издоровн болн а покѣсани ѿ
 скаженого пса . Трѣтое Лѣкарство
 ѿ скаженны, есть въ аптикахъ по-
 рошокъ цюса зовѣ тѣрпетѣмъ мѣне-
 рале : того порошокъ колнса пѣсъ оуже
 сказивъ розробити зъ масломъ и
 хлѣбомъ свѣжнмъ и поробити зъ него
 галочки якъ перець, и кидати псови
 скаженому на день едннъ по десать
 або попятнатца рѣ, чрезъ сѣмъ день,
 а беспечнѣи чрезъ десать, колн пѣсъ
 ѣсть тн галочки, бѣдетъ здоровъ, и
 колн скаженнн собака покѣсаетъ здоро-
 вого пса, тнхъ галочокъ также дати
 чрезъ три днѣ по тнлкожъ.

ПЕВНѢ ЛѢКАРСТВО ѿ ПОВѢ-

тра або ДЗЖѢМИ ЛЮДАМЪ .

Ранѣ нѣмъ ввндетъ человекъ на
 дворѣ, нехъ возме два шрѣхи боло-
 скнхъ

скнхъ сѹхнхъ, авѣ фѣлн чн смокви-
ни и двадцать листкѣвъ рѣтн, и солѣ
тѣлко, що перецъ забажитъ, то разомъ
оутѣрчи и зѣсти належитъ.

а. Не потреба на той часъ колн на
азжмѹ хордютъ, шпнвѣтисѣ трѣнкомъ,
але покн здоровъ человекъ естъ, мо-
жетъ зажити для здоровья.

б. Часникъ забше що день свѣ-
жнн поперекрѣваннн на двое мѣти за-
пазѹхамн и по кѣшенѣхъ всѣхъ.

г. Азнгеліовнн корень не полкѣти
але егѹ мѣти забше въ зѹбахъ по
шдробннцѣ жѹчн, чн зкнмъ говорншъ,
чн ходншъ по рѣзнихъ мѣстцѣхъ,
шцтомъ з водою що ранкѹ гдѣ по-
локѣти, скрѹнѣ, поподпѣхамн, па-
хвннн междѹ ногѣмн, мнѣти тѣмже
оцтомъ з водою, тойже оцетъ
мѣти въ нѣкѹ пѣщцѣ и оустѣвнчнне хо-
дачн нюхати.

д. На

Д. На той часъ коли азждама па-
 ндетъ, стерегтиса ѿкъ можна, абы
 въ сукнаной сукманѣ неходити,
 тѣлко во всѣмъ полотнаномъ бо до
 вобни зараза пристаѣтъ, шапкѣ на-
 ветъ мати з полотна, и жонки лѣ-
 тниковъ, аиѣ плахтъ и що небуде
 з болни робленного жеби не носили.

Е. Коли кто помѣрже же оуже
 азждама зачинаѣтса на некоторой части
 тѣла робити, а хоцби и раптому зро-
 енлаца, заразу взати жнвѣ жабѣ ро-
 пѣхѣ, которіе въ лѣохѣхъ або подъ
 древомъ индѣтъ, або и тѣмъ що въ
 болотѣ, (але ропѣхн лѣпшии сѣтъ) за-
 бити, застѣпомъ, або сокѣрою погѣ-
 кти, и на тѣе мѣстце где азждама естъ
 або бѣти маѣтъ, прикладати и при-
 вѣзвати, ранѣ и въ вечерѣ ѿ мѣнаичи
 покн мацо жабѣче тепле въ той часъ
 лѣпше прикладати. А въ здоровихъ
 хатахъ

хатахъ люде треба щобъ сѣркѣ за-
 паливши на черепкѣ, всакїи посѣдокъ и
 начинна зъ которнхъ бѣдѣтъ и пїютъ,
 и водѣ тримають и носѣтъ, надъ-
 тѣюжъ сѣркою понакѣрѣвали добре.
 Сѣтъ на дѣбѣ хѣць не на каждомъ пѣ-
 чкѣ або брѣнкѣ космѣтїе, тїи пѣзно
 въ ѡсенн достїглїи бѣвѣтъ, то що
 рокѣ люде зѣнрѣти повинни. и въ ко-
 морѣ привѣзѣти високо, аби мѣши не-
 достѣли, тїи пѣчки варїти цѣлкомъ
 въ ѡкоїи небудѣ хорѣбѣ, чи то дисен-
 терїа пандѣ междѣ людемн, чи гарѣ-
 чка, чи лѣжна хорѣба, чи боль, или
 запалѣнїе горла, чи колкн, ранѣ и въ
 вечерѣ тоѣ варїти и пїти.

ПРОТІВО СѢРѢНЧѢ СПОСОБЪ

Коли чѣти ѡ сѣрѣнчѣ въ сѣрѣд-
 ствѣ, треба сподѣвѣтнїа, же бѣдетъ
 и всюда въ поблизкѣсти, на тои часѣ
 добре сѣтъ кожани лѣвнѣти и навнѣс-

кнхъ бѣразо дрѣвахъ нхъ завѣшова-
 ти въ рѣзнихъ мѣстахъ на шкѣло
 полъ засѣаныхъ, а опрѣчь того тре-
 ба, аби каждаи господарь вивознѣвъ
 гнои въ полѣ и зрѣдка кѣпамн вели-
 кимн понакладѣвъ завчѣсѣ, на двѣр-
 скіе тѣкже полѣ гнои кѣ-
 памн на рѣзнихъ мѣстахъ зложити
 повинни, а хочѣи межн стоачимъ
 оуже доспѣлимъ збожемъ, заховавши
 острѣжность, аби са збоже незнало,
 запалити тогѣ гнои еднѣ кѣпѣ, глѣ-
 вскѣ з середини, жеби са кѣрнѣвъ и
 тѣкже каждаи господарь на своимъ
 помѣркѣ запалити повиненъ, а ка-
 ждыи въ ишимъ мѣстѣ, шѣобъ такѣ
 закѣратъ тѣи кѣпн гнонѣвъ, по всѣхъ
 полѣхъ дѣимъ моглѣа рѣстагати.
 Саранчѣ гдѣ мѣетъ рѣшатн, зѣвше
 въ перѣдѣ летѣтъ мѣнша кѣпа, шѣобъ
 вѣгладѣти мѣстце, котѣрѣю назывѣ-
 ютъ

ИТЬ СКАЛОЮ, ТАА ВЪГЛАДѢВШИ МѢСТЦЕ
 БЕПЕЧНЕ И ДО ЖИВНОСТИ СПОСОБНЕ, ВЕР-
 ТАЕТСА И ПРОВАДНТЪ РЕШТѸ САРАНЧѢ,
 ШТОЖЪ ТАА ПЕРША КОПА КОТОРЮЮ ЗО-
 ВѸТЪ СКАЛОЮ, ЯКЪ ЗАСТАНЕТЪ ВЪ ПО-
 ЛАХЪ ДЫМНѸ ШВЕРТАЕТСА З ТАМ ВѢ-
 ТИ И ИДЕТЪ НА БОЛОТА И ЛѢСИ, И ТАМЪ
 РЕШТА САРАНЧѢ, ПОТОМЪ ПОЙДЕТЪ
 ЗА НЕЮ. А ТИИ ПОЛА НА КОТОРНЫХЪ ДЫМНѸ
 ЗАСТАНЕТЪ МННЕТЪ, ШПРОЧЪ ТОГО РОВЫ
 КОПАТИ, ЗАКСПУВАТИ, ПАЛИТИ, ВЕДЛУГЪ
 ЗВНЧАЮ ВСЮДА ВѢДОМОГО И ОУЖЕ ПРАКТИ-
 КОВАНОГО ЕСТЬ РѢЧЬ АРЦИ ПОЖИТЕЧНА.
ЛѢКАРСТВО НА ЗГѸБѸ ГѸСЕЛ-
НИЦѢ З ГОРОДОВЪ З ДРЕВА И КА-
ПЦИ.

РАКѢВЪ ВЪ РОПѢ СОЛОНІИ НАМОЧИ-
 ТИ НЕМАЛО, И ТОЮ ВОДОЮ СКРОПАВАТИ
 ГѸСЕЛНИЦЮ. В. ПОПЕЛН З ПЕЧѢВЪ НА
 ГОРОДИ ВНОСИТИ И РОСКИДАТИ ЕСТЬ ДО-
 БРЕ, БО ГѸСЕЛНИЦЮ И ИНШІЕ РОБАЧКИ ЗА-

БИВАЕТЪ ПОПЕЛЪ И ЗЕМЛЮ ВПРАВЛЯЕТЪ,
 И НА ТАКОМЪ ГОРОДѢ НЕ БУДЕТЪ НИХЪ.
 Г. СѢАТИ ЦИБЕЛЮ МЕЖИ КАПДЕТОЮ, И
 СТАРЪ ЦИБЕЛЮ ЗАВѢШУВАТИ МОЖНА,
 РАКИ ПОВИТИ МЕЖИ КАПДЕТУ ПО МНО-
 ГИХЪ МѢСТЦАХЪ РОКНДАТИ. А. КОЛИ
 ПОДЪ ЧАСЪ ОУПАЛОВЪ ПАНОУЩИХЪ, ГУ-
 БЕЛНИЦА СЯ РОДИТЪ, ТРЕБА КАПДЕТУ ПО-
 ЛНВАТИ РАНО ДОБРЕ И ВЪ ВЕЧЕРЪ, ХОЧАИ
 БУДЕ И ВЪ ГОЛОВКАХЪ, А НА ТИМЪ БОЦѢ,
 З ВѢТКИ ВѢТЕРЪ ВЪЕГНОИ, РОГИ РѢЗНЫ,
 НАВАЛКИ ШКОРЪ ЗАПАЛТИ АБИСА РАЗЪ
 ВРАЗЪ КДРИЛО, И ТОИ ДЫМЪ ЖЕБИСА
 РОСХОДИЛЪ З ВѢТРОМЪ ПО КАПДЕТѢ.
 Е. ГДЕ СЮТЬ САДЫ З ДРЕВОМЪ ШВО-
 ЦНИМЪ, ТАМЪ Ш ЧАСНИКЪ ГИЧКЪ ПАЛТИ
 ПО ВСѢХЪ МѢСТЦАХЪ ГОРОДА. З: ТИХЪ
 РОБАКОВЪ, ЧИ ГУСЕЛНИЦѢ ВЗАТИ З ИИ-
 ШОГО ГОРЕДА ИКДИЮ Ж МЕНИ, АВО БОЛШЕ,
 И ВАРИТИ ВЪ ВОДѢ З КРОПОМЪ, И ВНА-
 ХОЛОДНѢШИ ТОЕ, З КРОПЛИВАТИ ДРЕВО
 И КАПД-

и капосту, але треба стеретися жеби
 тою водою рожь, або тварь непокропити.
 3. Подъ деревьямъ каркомъ зъ сѣр-
 кою змѣшаннимъ курити, также ку-
 рити гѣлкою на лѣщинѣ вкрѣслою.
 и. зъ верболозу пороху чи попенду оу-
 палити и лѣгу чрезъ три днѣ рожити
 и тѣмъ робакѣ зкропивати.

д. Добрае есть также шибнати дерево
 половами здалека и обвазовати де-
 рева солomoю ш подъ зъ половами
 мокрими, робакъ по половѣ неполез-
 тилко качается.

ПРОТІВО ВѢЖИМЪ СЕКРЕТЪ .

Вѣжъ въ томъ городѣ непостане
 гдѣ есть полнѣ, билица, и бѣздереве,
 также гдѣ би иасенове древо шеплана
 або саджане було, а листа иасенового
 вѣжъ бонтса, чаинкѣ, цнедалѣ, и хрѣ-
 нѣ, можна то мати зъ собою и дѣчи
 въ лѣсѣ, або на багна.

ЯКБИ КОГО ВЪЖЪ ОУКЪСНЪ

Покн гарачка непрпадегъ по оукъ-
шбни, неханъ человекъ оукъшаннн сокъ
з листа ясннвого оубканнаго вн-
тисне н внпе з вномъ той листъ
перше оумбшавши, а листамъ самнмъ
оукладати тее мбстце, где оукъшаннн
естъ.

О ЛОВИТВЪ РИБЪ.

Возми любютки, чомефр, манранъ
каждого по три драхми, штрбъ пше-
ничныхъ ларомъ з вина, або самнмъ
вномъ распущаныхъ з полквартн або
кблко потреба буде оуказовати, кори
сосновой, любрнки драхмъ вбсфмъ,
оутроби вепроби печеной фунтовъ шестъ,
дою козлвого, тилкожъ часникъ,
кажде з шобна потовчн н
оутри, потомъ до того примбшан по-
шелъ просаного, н докдпи злучн на
мбсцъ, н то въ стоачон водѣ, чн въ
озѣ

Зерѣ, напередъ двомѣ годи́нами нѣмъ
сѣти въ кинешъ оутопи, затрѣтою ажъ
годи́ною тагнѣ рѣбѣ.

РѢБѢ РѢЧНѢ ЛОВИТИ.

Обѣчого лоу, зѣла цавнѣ оуѣ-
шаного, часникѣ, виновѣго лагрѣ, зѣла
ла лнбѣткѣ, манранѣ, да телнны сѣ-
хнхѣ, кѣждого порѣвной части, оу-
товчи нѣз хлѣбомъ змѣшавши въ
кинѣ въ водѣ, годи́ною або двомѣ нѣмъ
сѣть закинешъ. На тоѣжъ: Возми
крѣве зъ кози, лагрѣ зъ вица
зъ штрѣбъ зрѣбланого крохмалу, ра-
зомъ змѣшай нѣ плуца зъ кози тон-
ко нѣ дрѣбнѣнко оуѣѣкши, разомъ тоѣ
згнети нѣ оужѣн. На тоѣжъ. Возми
крѣве телачой, нѣ маѣсѣ телачого
дрѣбно оуѣѣканого, тоѣ въ горнѣцѣ въ
ставити тамъ чрезъ дни десять,
то потомъ кнѣдан на принаѣдѣ, або на
оудкѣ.

ПРИИДА ДО ВАТЕРЕЙ.

Возми кропиви, зѣла паперни-
кѣ, то разомъ оутри, и тое сокомъ
з роходникѣ вѣтисненимъ загнестн,
и до ватера въ кластн, хочъ такъ,
хочъ въ тоненкѣй платѣкъ завинѣвшн.
ДРУГА ПРИИДА ДО ВАТЕРЕЙ

Возми галкѣ мышкѣтеловѣ, гною
людзкого, и хлѣбъ житный або пше-
ничный, каждыю рѣчь особно оутри, а
потомъ тѣ рѣчи з сѣлаю змѣшай,
и до ватера вложн.

РАКѢ ЛОВИТИ.

Возми жабы водѣнн, порѣбанъ въ
штѣки и вложн въ ватѣръ, а где раки
бѣдѣтъ, полѣзѣтъ въ ватѣръ.

ПОЛОТНО БѢЛИТИ АБИ БѢЛѢ
БѢЛО МѢКЪ СНѢГЪ, И МѢЦНѢ.

Зобнѣ лѣгъ слабын з поташѣ або
бердашѣ, такъ слабын, цѣбъ взѣвшн
на нѣзыкѣ, солоностн, чн штростн егѣ

ЛЕДВО ЦЮ ЧЪТН БУЛО, И ВЪ ТИМЪ НАМОЧН
 ПОЛОТНО АБО НИТКИ, НА КВАДРАНЕЦЪ,
 ПОТИМЪ ЗАРАЗЪ ВЪПОЛОЩН И ВЪЖМН,
 ВЪ ТОМЪ ЖЕ ЛЪЗЪ ПОЛОТНО, И БЛОЖИ
 ВЪ КИСЛЕ МОЛОКО, АБО СВЯТЪ АЛЕ
 ЛЪПШЕ ВЪ МОЛОКО, И НЕХАН ВЪ НЪМЪ
 ПАТЬ ДЕНЬ МОКНЕТЪ, ВЪПОЛОЩН ЕГО,
 ЗНОВЪ ВЪ ТОМЪ ЖЕ ЛЪЗЪ, И РОЗПНИ НА ПА-
 ЛКАХЪ ВЕСОКНУХЪ, ТАКЪ, ЖЕБИ ПОЛОТНО
 НА ЛОКОТЬ БУЛО ТЪ ЗЕМЛН, И ЦОБИ ВЪТЕРЬ
 З ВЮДЪ ЕГО ПРОХОДНВЪ И СЛОНЦЕ,
 ТАКЪ РОСПАТЕ НА ПАЛКАХЪ ПОЛОТНО
 ТРИМАН ДЕВАТЬ ДЕНЬ, И ДЕВАТЬ НОЧЕН,
 НЕ ПОЛНВАЮЧИ ЕГО, АЛЕ ЗОСТАВЛЯЮЧИ ЕГО
 НА РОСЪ, И НА ДОЩЪ. ЕСЛИ ПОЛОТНО ЕЩЕ
 НЕБЪЛЕ БУДЕ, ПОВТОРИТИ ТОЕЖЪ САМОЕ,
 ПО ДЕВАТИ АНАХЪ ЕЩЕ РАЗЪ СЪ ВЪМЪ
 ЯКЪ ПЕРШЕ, А ЧАГОМЪ И ТРЕТИ, И ЧЕ-
 ТВЕРТИ РАЗЪ, А ТИМЪ СПОСОБОМЪ ПО-
 ЛОТНО БЪЛОСТЬ НАЛЕЖИТЪ ДОСТАНЕЧЪ.
 КОГДА РАЗОМЪ БАГАЦКОСА ПОЛОТНА БЪ-
 Е Б АНГЪ

антѣ, мало бързо коимъ етъ, для того
 Господниѣ маючїи полотна бѣлїти, по-
 винниса оумовити, и въ єдно начїнїе
 чи кадѣ, власти свои полотна, въ є-
 дно начїнїе завати свои молока, и
 робити лѣтъ з поташѣ которого въ
 баждомъ мѣстѣ достанетъ купити,
 фонтъ по золотомѣ.

ЯКЪ РАТОВАТИ ЧЕЛОВѢКА
 которїи недавно зъ оума змїде?

Томѣ человекони треба постїти
 з ноги єдної кровъ рано, з другої
 ноги въ вечерѣ, а заразъ хѣсткѣ въ
 зїмнѣю водѣ оумочивши, на каркѣ є-
 мѣ прикладати оуставичне чрезъ дєнь и
 нѣчь, а на нѣчь давати ємѣ салѣ-
 ти в водѣ наперстокъ, тожъ и на
 рано.

А КОЛИ ДАВНѢЙША ТАКА
 вѣдетъ слабость, хочи и неда-
 вна: то такъ треба робити.
 Взати

Взати того челоуѣка и поставити
его под корнѣомъ повертѣвши азирѣ
въ корнѣ, аби емѣ на самъ каркъ
тѣло вода текла чрезъ день цѣльнѣ, а
на головѣ аби и не капнуло.

**ЕСЛИ КОГО ЧИРАКЪ НАПАДЕ
АБО ЧАСТО БУКАЮТЪ.**

Треба хлѣба шкурѣ да ти, нѣтшо
оукрѣвши сѣркою послати и з
зѣсти, такъ рази кѣлка чинити,
можна и на нощь, то небудетъ.

НА КАШЕЛЬ И СУХОТЫ.

Шншкѣ сосновѣи зеленѣи збирати, и
тѣми курѣтиса и дымъ ликати треба,
такожъ шншкѣ вари въ водѣ и рано
нѣтшо, и нѣдочн спати, напѣнса добре
а въ верболозовнхъ галѣзахъ з ли-
стомъ варѣныхъ въ водѣ, купанса.

НА ФЕБРѢ АБО ТРАСЦЮ.

Лѣста з вербѣни прѣстои возми
потовчѣ и совъ з нѣи бити, и то-
го

ГО СѢКЪ ВОЗМІ КИЛѢШСКЪ, І ДО ПОЛЪ
КВАРТИ ПІВА ЛѢТНІОГО ПРИМѢШАЙ, І
РАНО ВІПІЙ, ТАКЪ РОБИТИ ЧРЕЗЪ ДНІ
ВѢСѢМЪ.

НА СТРѢПЪ І ПАРХІ І НА ГОЛОВѢ

ЗБИРАЙ ЯБЛОЧКА ДУБОВІН, КОТОРІН
НА ЛІСТАХЪ РОСТУТЬ, ПО КРАІ, І НА-
МОЧІ ВЪ ОЦТѢ, І ТІМЪ ШМАРЪНІ ЗЪ
ЛѢГКА ПЮРОМЪ ГДСАЧНІМЪ, ЦЮ ДНА
ПѢКІН І ЗГІНУТЬ СТРЕПІ.

КОЛИ ЗЪБИ БОЛАТЪ ІАКЪ

РАТОВАТІА.

ЛУЧІНІ СМОЛНІЮ ВАРИ ЗЪ ОЦТОМЪ,
І ТІМЪ ГЪБЪ ЧАСТО ПОЛОЩІ, А ХРѢНІ
ОУТѢРШІ НА ТѢРЦѢ, ПОКЛОЖІ НА РЪКЪ
ДО ЛОКТА С ПРОТІВНОІ СТОРОНІ ЗЪ
КОТОРОІ ЗЪБИ НЕ БОЛАТЪ.

НА ПѢХЛИВѢ ЛЮДАМЪ

ЛѢКАРСТВО.

РЪТИ ЗЪ ОЛИВОЮ І ЗЪ СѢЛІЮ ОУТѢР-
ТИ, І ТІМЪ НАТІРАЙ ПѢХЛИВЪ, А ІГОДИ

ІАЛО.

мловціовіе вареніе пїтн треба, о комѣ
ноги пдхнѣтъ нехай въ снклїнѣ своен
власнон, о то єсть оурїнѣ оумочївшн
хѣтѣ, часто що рязъ прикладаетъ.

ЩОКЪ МІШІ НЕСОВАІІ

Збожа въ стогѣхъ.

Верствою перекладан збоже з лн-
стомъ олховымъ, або з зѣлаламъ
полнѣ.

НА РОБАКІ, КОТОРІІ ЗОВѢТЪ
волчкн, що збоже точатъ з сере-
дїнн, якъ губїтн вшпѣхлѣра?

Взятн сѣрки, оутѣртн, змѣшан
з росоломъ ѿ Селѣдцѣвъ, призан
часникѣ оутѣртого що подобаетъ, н
чтоє помѣшавшн землн, або подлогѣ,
гдѣ збоже зснпаешъ, полїн, также
лопатѣ которою збоже перекїдаешъ,
тїмъ часто мачан.

ЩОБІ ТОВАРЪ ЗБОЖА ѿ до-

роги не ззѣдавъ.

О дорогах закопан кости з волка,
 або мало волчое, або книжки з него,
 то е зачѣвшн товарна непонде въ па-
 шни чрезъ дорогу.

ИЗЪ ТИХЪ РОБАВНИ ГѢБИТИ.
 котори на дрѣвѣ въ садахъ листъ
 и цвѣтъ шѣдѣютъ?

Рѣбу въколвакъ расплатѣи въ
 штыки, покраи и намочи въ водѣ
 нехай мокне чрезъ день едннъ накрѣ-
 вши, и тою водою кропи всѣ дрѣва
 що дна, зрѣвши кропило з соломы.

О ПРИЩЕПАХЪ САДОВЫХЪ
ЯБЛОКЪ, ГРѢШОКЪ И ИНЫХЪ ДРЕ-
ВЕВЪ.

Прищепи треба дѣлати вшелѣкѣ
 въ своимъ часѣ, то есть на веснѣ въ
 мѣцѣ Марцѣ и въ дрѣгомъ мѣцѣ Апри-
 лѣ) къ ѡсенѣ такожь можна щепи-
 ти въ мѣцѣ Октобрѣи и Ноябрьрѣи,
 а лучше единакъ на веснѣ оудаютса щепи

пы. Прѣткн або галѣзкн з дрѣва грѣ-
 шн, чн яблонѣ, чн славкн, трѣба сѹ-
 тннати моложавѣн, свѣжѣн малѣн,
 а тѣго держачѣнсѣ, когда з далѣкаго
 краю ш мѣль кѣлка н болше приво-
 затсѣ, надобно тѣн прѣткн всадѣти
 въ глѣнѣ всѣ, вкѣпѣ рѣзаннын кон-
 цѣмн, н безѣчн, що днѣ водою кро-
 пѣти глѣнѣ, трѣба щепѣти въ дѣнокѣ
 дрѣво грѣшкѣ, або яблонн, въ перѣдѣ
 выкопавшн въ лѣсѣ, н пересадѣвшн въ
 садѣ свой. Кто хоче щепѣти. мѣтѣ
 памѣтѣти, що бн въ Мѣрцѣ мѣцѣ
 прѣткнковѣ з дрѣва рѣжного на всю по-
 трѣбѣ нарѣзавѣ, н въ лохѣ нхѣ держѣ-
 ти, въ зѣмлю повѣткавшн разомѣ,
 того стерѣтѣнсѣ, щобѣ шкѣркн вѣрхной
 з нхѣ нездѣрѣти. Зачннѣкчн ще-
 пѣти, въ перѣдѣ потреба дѣкѣю грѣшкѣ
 зо всѣхѣ голѣкѣ, або галѣзокѣ о-
 стрѣжнѣ обѣтѣти, потѣмѣ пѣлкою
 робнѣ-

ровнёсенко зпиловати верхъ днкой
 грѣшки, щобн пнакъ выжшен незос-
 тавъ, якъ двѣ падѣн ѿ земли, на
 той часъ ножемъ расколоти по самой
 серединѣ пень и клинкомъ тонкимъ и
 узкимъ, засади, щобъ до кдпи не-
 заблоса тое древо, щось расколѡвъ,
 возмижъ потомъ прѣтнкъ, который
 щепити машь, и острымъ добре но-
 жкомъ згрѣшого конца клинасто
 здвоухъ боковъ зарѣжъ, а зтрѣ-
 того боку шкурку цѣлѡю зоставаъ, и
 такъ тѡ галѡзку въ расколѣный пнакъ
 вложн, оубажанчн абн зобоухъ
 боковъ шкурка прѣтнка, до шкурки пна-
 ка днкого, злучилася, въ той часъ за-
 разъ вынми клинокъ, который въ ен-
 весь въ пнакъ въ серединѣ, а то по-
 малѡ абнсь прѣтнковъ змѣща нерѣ-
 шивъ, въ тойъ вокомъ въ школо
 розгрѣтымъ шблѣпн, и зверхѣ пнакъ
 вокомъ

вогкомъ залѣпи, щобъ дощемъ не
затекло, по вершѣ воскъ, глиною згно-
емъ обмажь и шматною приважи.
Часто памятай дозирати, абы коло-
пняка чрезъ лѣто листки жадни, ани
прищепѣ, ани на долинѣ, не одро-
стали, потреба ихъ вуставичне водо-
мовати, або шарѣзвати острожно,
такъ хороше приметса щепя и рости
будеть, що рокъ памятай не давати
всподъ рости галдзамъ, якъ щепя
вуже рости будеть, то и на самой
прищепѣ галдза густынъ долъ обти-
нан.

Орѣхъ лѣсковій перехо-
вовати, щобъ завше свѣжинъ былъ.

На солницѣ ихъ пересушити день, и
другій и третій, а потомъ з пѣ-
скомъ сухимъ перемѣшанъ въ Гор-
шникъ, чи гладшникъ з пѣскомъ всипъ,
будуть добринъ и свѣжинъ, ажъ до но-
вѣхъ.

Орѣ-

Орѣхъ волоскій садити.

Орѣхъ волоскій для Господара добрымъ даромъ Бжїимъ съть, бо какъ древо хорошо зродитъ, можна болшъ грошїи взати, какъ за иншю ягоду, або яблска, шпрочъ того, перехвати чи то лѣтомъ, чи то зимою латвѣи, садити ихъ потреба на весну рано скоро снегъ згине, выкопати треба яму глбоку на локтѣвъ два, и на сподѣ камѣнамъ, або черепамъ, або цѣглою вистелити, и тее приспасти землю доброю на локоть, и оубити твердо ажъ до верху, взавши потомъ орѣхъ волоскій посадити на томъ мѣстцѣ глбоко въ землю на пядь: какъ зыидеть и оуростѣтъ, за лѣто, треба шбвѣзovati на зиму соломою, на друге лѣто треба оубажати щоби при коренѣ, чїли при земли, не давати паросткамъ шдростати которїи какъ пока-

покажутся, шдрѣзovati шстрожне э
 такнмъ способомъ до горн ростн бдѣт
 въ лѣтъ пѣтъ або шѣсть бдетъ та
 ковое древо роднн, въ тои часъ въ
 шсенн штрасти можнѣн на хѣтъ под
 стрѣхою насыпати, гдѣ такъ, вилежат
 са, лѣпна зелѣна берхна шдрѣе н
 шрѣхн влѣщѣтса, шрѣхн кшцѣ кш
 пѣютъ, а берхнюю лѣпну также по
 требѣютъ до сѣконной фабрикн. До
 посаженѣ шрѣховъ, не треба нншнхъ
 шкѣтн, на дтн, шо продаютъ въ кра
 махъ, каждѣн послѣвшн зынде, абн
 тнлко бѣвъ хоршнн : древо шрѣхове
 на многѣе потребности людѣмъ прѣдѣтса
 н Ремесникн платѣтъ древо шрѣхове
 дорого . Гдѣ шрѣнтъ камѣнннстнн
 ѣсть, тамъ, не треба подкладѣти ка
 мѣна, посаженнн шрѣхъ междѣ негѣ
 стнмъ лѣтомъ, оудѣтса для того,
 шо знмѣн не внмерзѣетъ лѣтво.

ШНЧА

ЯИЦА КЪРЯЧЪ, ЛБО ГЪСАЧЪ,
 ЛБО ИИШИН ГАКИН ПЕРЕХОВВАТИ ЦОБ-
 СА ВЪ ЛЪТЪ НЕ ПЕДВАЛИ.

ОБМЫИ ЧИСТОЮ ВОДОЮ ЗИМНОЮ ЯИЦА,
 ИЗЛЕГКА НА ШКОЛО ПОСИПЪ СЪБЛЮИ ЧАКЪ
 НЕХЪ ШЕНСУНДЪ, А НЕЗОПЕДУТСА.

МОЖНА ТАКОЖЪ, ВЛОЖИТИ ЯИЦА ВЪ
 БРАГУ ЛЪТНИЮ И ПОДЕРЖАВШИ ТРИ, ЛБО
 ЧЕТИРИ ГОДИНИ ВЪ БРАЗЪ, ВЛОЖИТИ ВЪ
 ПОЛОВУ, ЛБО ВЪ ШТРУБЫ ПШЕНИЧНИИ.

КОЛИ КТО ХОЩЕТЪ ЛБИ КЪРЯ
 НЕСАИ ЯИЦА, ЦЕЛЪ ЗИМУ И БОЛШЕ.

ВАРИ ИМЪ МЪКЪ ЗЪ ЖУДАА ЗРО-
 БЛЕНУ ЗЪ ШТРУБАМИ ПШЕНИЧНИМИ, ИЗЪ
 МАКДУХОМЪ ЗЪ МОИУ, И ТОЕ ДАВАИ ИМЪ
 ГЪСТИ.

ЯКЪ ЦИБЪЛЮ ПЕРЕВОЗИТИ
 ХОЦЪ ВЫ Ш МИЛЬ КУЛКА НАТОРГЪ,
 ЦОБИ НЕПОМЕЗЛА, КОГДА ВЪ ЗИМЪ?

ТРЕБА ВЗАТИ РАДЕНЪ ЧЕТИРИ, И ОУ-
 МОЧИВШИ ВЪ ВОДУ, НА МОРОЗЪ ЗАМОРО-

ЗИТИ

Знати, и въ той часъ едно змерзлов
 радно на спѣдъ поклясти, а дрюгнмъ
 прикрити на всѣ стороны, а такъ
 вѣтеръ зморозомъ не провѣе, и цѣла
 будеть цѣла.

О КОРОЛНКАХЪ.

Каждѣи Господарь надобно шобъ
 державъ въ своен хатѣ королнковъ кѣла
 ка паръ, такъ мавъ би маго на об-
 ходъ, а шжуркѣ платилн би кдпцѣ,
 а и живин королнкн платилннн на
 торгахъ, кромъ того недуже ко
 штдютъ, лѣтомъ травѣ, лопдхъ,
 капдстѣ, и шѣ не будъ з города
 бѣстн буддтъ, а на оубнѣ и зимѣ
 з капдстн качанамн и сѣномъ викоро
 матса, пашнѣ треба имъ да-
 батн, шобъ интшн будн, треба толко
 сувлажатн, шобъ самцѣ рѣзатн, албо
 продаватн, незоставлавши до шсмерга
 самнцѣ, икъ едного самца, бо икъ
 много

мно́го самцѣвъ, то кѣсѣнтса, ѿ мо-
лодѣи коро́лннн пѣдѣтъ .

**ОБОРОНА ѿ ОГНА ПРѢПЛА-
ДКОВОГО ВЪ СЕЛѢ .**

Потрѣба шобѣ ко́ждѣи Господарѣ
державѣ вѣдрѣ ѣднѣ шкромѣшное ,
ѣлико шкѣване двома шбръчѣми желѣ-
зными, ѣлико шбръчѣми дѣбовыми ши-
рокими прѣбитими цвѣхами , ѿ зѣ
такими вѣдрами шобѣ до ратована
огню жена ко́ждого прѣходѣла . На-
добно, шобѣ при ка́ждѣи хѣтѣ стоѣла
дрѣвнѣа лѣгка, ко́торѣю би можна пе-
реносѣти зѣ мѣстца ѣднѣго, на дрѣгѣе,
прѣчь того : ка́ждѣи Господарѣ повѣненѣ
мѣти раднѣ на лѣктѣвъ пѣть шѣроке,
ѿ на чѣтири лѣктѣ дѣвге, прѣшѣте за
ѣднѣнѣ бѣкъ до тѣчки дрѣвѣной крѣ-
пѣкой, зѣ такими раднами повѣннн лю-
де бѣгѣти пѣамѣ, гдѣ шгнѣ занѣвѣса, ѿ
замочѣвшн тѣнѣ рѣднѣа вѣ водѣ, ш-

кѣрѣти

крѣти сѣднѣи хати которѣи блѣжшѣ
 едѣть шгнѣ , а такѣ незанѣмѣтѣ шдѣ
 ѣскри солѣма на дѣхѣ , ѣ смѣлѣи
 розорвѣти мѣжна шгнѣ .

КАКЪ ЗѢБЫ ЛѢЧИТИ ?

Трѣба взѣти Грѣшпанѣ дыште-
 ловѣного полѣ лѣта мѣлко сѣертѣгош
 пѣрѣцѣ тѣрѣцкаго червѣнаго четѣри зар-
 ка . ѣ порѣзѣти на кавѣлки дробно ,
 ѣ горѣлки мѣцной кѣлѣшокѣ , ѣ все
 до кѣпы смѣшѣвшѣ , трѣба пѣлѣти
 до тѣлѣ , до нѣлѣ погѣнетѣ , тогдѣ взѣ-
 вѣши тогѣ лѣгрѣ , бѣвѣлѣнѣ намѣчѣ-
 вѣши , на тѣи зѣбѣ которѣи болѣтъ
 приложѣти .

ORICHY WOŁOSKYI SADYTU .

Orichy wołoskyi dla Gospodara do-
 brym darom Božym sut , bo iak

Ж дерево

derewo chorosze z rodyt można bolsz
 hroszey wziaty, iak za innu iahodu
 albo iabloka, oprócz toho perecho-
 waty ich czy to litom, czy zymoju, ła-
 twiy. Sadyty ich potrzeba na wesnu
 rano skoro snich z hyne, wykopa-
 ty treba iamu hluboku na łokti dwa,
 i na spodi, kaminiem, albo czere-
 piem, albo cełoiu wyflaty, i teie
 prysypaty zemleiu dobroiu, na ło-
 kor i ubyty twerdo aż do werhu,
 wziawszy potym Orich wołoski
 posadyty na tym mistcu, hluboko
 w zemlu na piad, iak zyide i wroste
 za liso, treba obwiazowaty na zymu
 solomoiu, na druhe lito treba uwa-
 żaty szczob pry koreni, czyly pry
 zemli ne dawaty parostkom odrosta-
 ty, kotoryi iak pokażutsia, odrizowa-
 ty ostrożne, takim sposobom do
 hory rosty budet, w lit piat albo
 szyšt, bude takowoie derewo rodyty,
 w toj czas w oseni otrasty można,
 i na chati pod strychom nasypaty,
 hde

hdé iak wyłezatsia , łupyna zełena
 werchnia odopryie, i orichy wyłu-
 szczatsia . Orichy Kupci kupuiut ,
 a werchniu łupynu także potrebiut
 do sukonnoi fabryki. Do posażenia
 Orichow ne treba inszych szukaty,
 nad tyi, szczo prodaiut w kramach .
 każdy posadywszy zyide, aby tylko
 buw choroszy , derewo z Oricha
 na mnoho od ludey potrebietsia, i
 remesnyki platiat derewo orychowe
 doroho. Hde grunt kamenyſty ieſt,
 tam ne treba pokładaty kámenia, po-
 sażeny meży ne huſtym lisom, udaiut
 sia dla toho, szczo zymoiu, ne wy-
 merzaiut łatwo .

Jak Cybulu perewozyty, choć by
 omył kilka, na torh, szczo by ne
 peremerzła ?

Treba wziaty raden czotyry, i
 umaczawszy w wodi na morozi za-
 morozyty, i w toj czas odno z mer-
 zioie

złóie radno na spid pokłasty , a dru-
hymy okryty na wśi storony , tak
witer z morozom neprowiie , i cy-
bula bude ciła .

O KOROLYKACH .

Haždy Gospodar nadobno szczob
derżaw w swoiey chati Korolykow
kilka par, tak maw by mięso na oby-
chódku , a skurku kupci płatyły by.
J żywyi Korolyki płatyły by na
torhach , Pokarm onych ne duże
kosztuiet , litom trawu , łopuch ,
kapustu i szczo nebud z horoda isti
budut , na osień i zumu z kapusty
kaczanynamy i sinom wykormlat-
sia . Paszni treba im dawaty szczob
sytszyi buły . Treba tolko uwa-
żaty szczob samci ryzaty, albo pro-
dawaty nezostawlawszy , doosmerha
samyc, iak odnoho samcia , bo iak
samciw mnoho , to kusaiutśia , i mo-
łodyi korolyki psuiut .

Oborona od Ohnia prypadk- woho w seli .

Nadobno szczob koždy Gospodar derżaw widro odno okromiszne, albo okowane dwoma obruczamy żeliznymi, albo obruczamy dubowymi, szerokimy, prybytymy ćwiałkami, i z takimy widrami szczoby do ratowania ohnia, żena kożdoho prychodyła, nadobno szczob przy každy chati stała drabyna lehka, ktoroiu by można perenosyty z miścia odnoho na druheie. Procz toho: každy Gospodar powynen ma-ty radno na łoktiw piat szeroke, i na czotyry łoktiw dowhe pryszyte za odyn bok do tyczki derewianoy, krepkoi, z takimy radnami powynny lude biżaty, tam hde ohon zaniawśia, i zamoczywszy tyiż radna w wodu, okryty susidzkii chaty, kotoryi blyższyi sut ohnia, tak nezaymetsia

od iskry soloma na dachu , i śmiliy
rozrywaty można ohoń .

Orichy Liskowyi perechowaty,
szczob zawsze świeży buły.

Na Solnci ich peresuszyty , deń i
druhy i treti , a potym z piiskom
suchym peremiszay , w horszczyk
albo hladuszczyk z piiskom wsyp,
budut dobryi i świeży aż do nowych.

Na Kaszel i Suchoty .

Szyszki Sosnowii zelenyi zbyray,
i tymy kurytysia, i dym lykaty treba,
takiż szyszki wary w wodi, i rano
na czczo, i iduczy spaty , napyšia
dobre, a w werbołozowych hałuziach
z lystom warenych w wodi, kupaysia:

Na Frybru , albo Traściu .

Łyścia z werbyny prostoi woźmy
poto-

potowczy i sok z ney wytysny, toho soku woźmy kiliszok i do pół kwarty pywa litnioho przymiszay, i rano wypyi, tak robyty treba czerez wośim dney.

Szczob myszy nepsowały zboża w Stohach.

Werstwoiu perekladay zboże z tyftom Olchowym, albo ziła Polynu.

Na Strup i Parchy na hołowi.

Zbyray iablóczka dubowyi, kotoryi na tyftiach rostut, pokray i na moczy z ocłom, i tym smaruy zlečka piurom huśiaczym szczo dnia, poki ne zhynut Strupy.

Na Robaki kotoryi zowut wołczki, szczo zboże toczat z seredy ny, iak ich hubyty w Szpychlicach?

Wziaty sirki uterty, z miszay z
rosolom od Seledcow, pryday cza-
snyku uterto ho szczo podobaiet, i
teie pomiszawszy, zemlu albo po-
dlohu hde zboże zsypaiesz poliy,
także łopatu, ktoroiu zboże pere-
kidaiesz, tym czasto maczay, a
wyhynut robaki.

Jak tyi robaki hubyty, kotóryi
naderewi w Sadach był i ćwit
obidaiut?

Rybu iakukolwek rozplatay, i w
sztuki pokray, i na moczy w wodi,
nechay mokne czrez deń odyn na-
krywszy, toiu wodoiu kropy wsi
derewa szczo dnia, zrobyszy kro-
pyło z solomy.

Koły zuby bolat, iak ratowatsia.

Łuczynu smolnuiu wary z octom,
i tym hubu czasto poloszczy, a chri-
nu uterszy na tertci przyložy na
ruku

ruku do łoktia , z protywnoi storony,
z kotoroy zuby nebolat .

Na puchłynu ludiam Likarstwo.

Rutu z oływoiu i z sollu uterty,
tym natyray puchłynu, a iahody ia-
łowciowyi warenyi pyty treba , ko-
mu nohy puchnut, nechay w sekłyny
swoi własnyi , to jest urynu , umo-
czywszy chustu , czasto szczo raz
przykladaie .

Szczoby Towar zboża od dorohy ne zidaw .

Od dorohy zakopay kofty z
wołka , albo miaso albo kiszky z
neho , toie zaczuwszy bydłyna, ne
poyde w paszniu czrez dorohu .

Jaycia kuraczyi albo husiaczyi
albo inszyi perechowywaty, szczo b
sia nepsuły litom .

Obmyi czyſto wodoiu zymnoiu
 iaycia zleħka, na około posyp. sylu,
 i tak nech obyschnut, a ne zepsuiutśia.
 Można takoż włożyty iaycia w brahu
 litniu i poderżawszy, try albo czo-
 tyry hodyny w brazi, włożyty w
 połowu, albo w otruby pszenyczny.

O Pyszczepach sadowych Ja-
 błok Hruszok, i proczyich.

Pyszczepy potrzeba dilaaty wsze-
 lakii w swoim czaśi, to iest na we-
 snu w Marci miśiaci, i w druhom
 miśiaci Apryli: ku oseni takoż mo-
 żna szczepyty w miśiaci Ośłowryi,
 i Noiemryi, lepszey odnak na we-
 snu wdaiutsia szczepy. Prutyki albo
 hałuzki z derewa hruszy, czy ia-
 bloni, czy Sływki, treba utynaty mo-
 lożawyi, świeżyi, małyi, hnuczyi
 a tuho derzaczyisia. Kohda z dalekaho
 kraiu o myl kilka i bolsz prywoziat-
 sia, nadobno tyi prutyki w sadyty
 w hlynu

w hłynu wsi w kupi rizanymy kon-
camy, i wezuczy, szczo dnia wodoiu
kropyty hłynu.

Treba szczepyty w dykoie derewo
hruszkę albo iabłonku, w pered wy-
kopawszy w Lisi i peresadywszy w
sad swoy. Kto chce szczepyty,
maie pamiataty szczoby w Marci Mi-
śiaci prutykow z derewa rodzajnoho
na wśiu potrebu naryzaw, i w Lochu
ich derzaty w zemlu powtykawszy
razom, toho sterchtyfia, szczob
skurki werchnei z nych nezderty,
zaczynaiuczy szczepyty w pered
potreba dykuię hruszku zowśich holak
albo hałuzok ostrożne obtiaty, po-
tym pyłkoiu rowneseńko zpyłowa-
ty werch dykoi hruszki, szczob
pniak wyższy nezostaw, iak dwi
piady od zemli, na toj czas nożem
rozkołoty po samoy seredyni peń i
klynkom tonkim i uzkim zasady,
szczob do kupy nezbihłosia toie
derewo, szczoś rozkołow, woźmyż
potom

potom prutyk kotory szczepyty
 maiesz , ostrym dobre nożykom z
 hrubszoho końca kłyniasto zdwoch bo
 kow zaryż , à z tretioho boku
 skurku ciuiu zostaw, i tak tuiu ha-
 łuzku w rozkołeny pniak wioży ,
 uważaiuczy, aby z oboch bokow ,
 skurka prutyka , do skurki pniaka
 dykoho, zluczyłaśia; w toy czas zaraz
 wyimy kłynok kotoryi wbyweś
 wpniak w seredynu, ato pomalu ,
 abyś prutykow z miysca ne ruszyw,
 wtoż wołkom w okolo rozhritym
 oblipy, i z werchu pniak wołkom
 zalipy, szczob doszczem ne zatekło,
 po werśi wołku hłynoju z hnoiem ob-
 maż, i szmatynoju prywiaży, czasto
 pamiatay dozyraty, aby kolo pniaka
 czrez lito , łystki żadnyi ani
 pryszczepi, ani na dołyni, ne odrasta-
 ły , potrzeba ich ustawnie odłamowa-
 ty , albo odrizaty ostrożne , tak
 chorosze pryimetsia szczepa i rosty
 budet , szczo roku pamiatay ne da-
 waty

waty od spodu rosty hałuziam , iak
szczepa uże rosty budet , to i na
samoy pryszczepi hałuzia hułtyi
od dołu obtynay .

W Litach hołodnych, albo hde
nemnoho żyta rodytsia, pomocz
do chliba zdorowa .

W Oseni , albo na Wesnu pyryiu
koreni , kotoryi pry uprawi roli
boronamy z zemli wywolikaiutsia ,
obmywszy do czysta wodoiu , wy-
suszyty wpered na witry , a potom
porizaty na siczku , albo posikty w
posudyni czyfłoy i wysuszyty na pe-
czy , szczob uschło iak żyto , i
potom w młyni toyże pyrey z mołoty
na muku , i kohda peczetsia chlib z
żyta , w toy czas tretiu, albo cze-
twertu część miszaty w żytniu muku ,
i tak robyty roszczynu iak zwyczaj.
Kto by choti w z samoho pyriu chlib
zrobyty , możet bespeczne , bo taia

ricz probowana , szczo niczoho ne-
szkodyt , i zdorowiysza ricz iak
żołud , bo żołudi do chliba ne życzu
miszaty bolsz , iak garnec do czwer-
ki żyta , i to pośikty żołud treba
na kawałki drobnyi , wywaryty raz
i druhy w wodi , a potom suszyty i
mołoty .

Hde rodiatsia hryby i innyi huby,
zbyraiut lude , suszat , a poterszy
do chliba na rozmis miszaiut po cza-
sty nēwełykoy.

Kartofli dobra rycz siiaty i tyi
chlibowy w pomocz budut , tolko
ne treba ich bahacko zarazom isty,
bo odymaiut i szkodiat, dobre iest do
nych pereiu zażywaty i soli, można
tyż kartofli roztyraty iak horoch
kołyb kto chotiw do chliba ich
miszaty, treba tak robyty z nymy .
Treba ich tertcy na tertci zo wśim,
z łupynty ne obyraiuczy, nad cėbry-
kom połnym wody , tak iak wśi
kartofli zotrutsia na tertci , pomi-
szaty

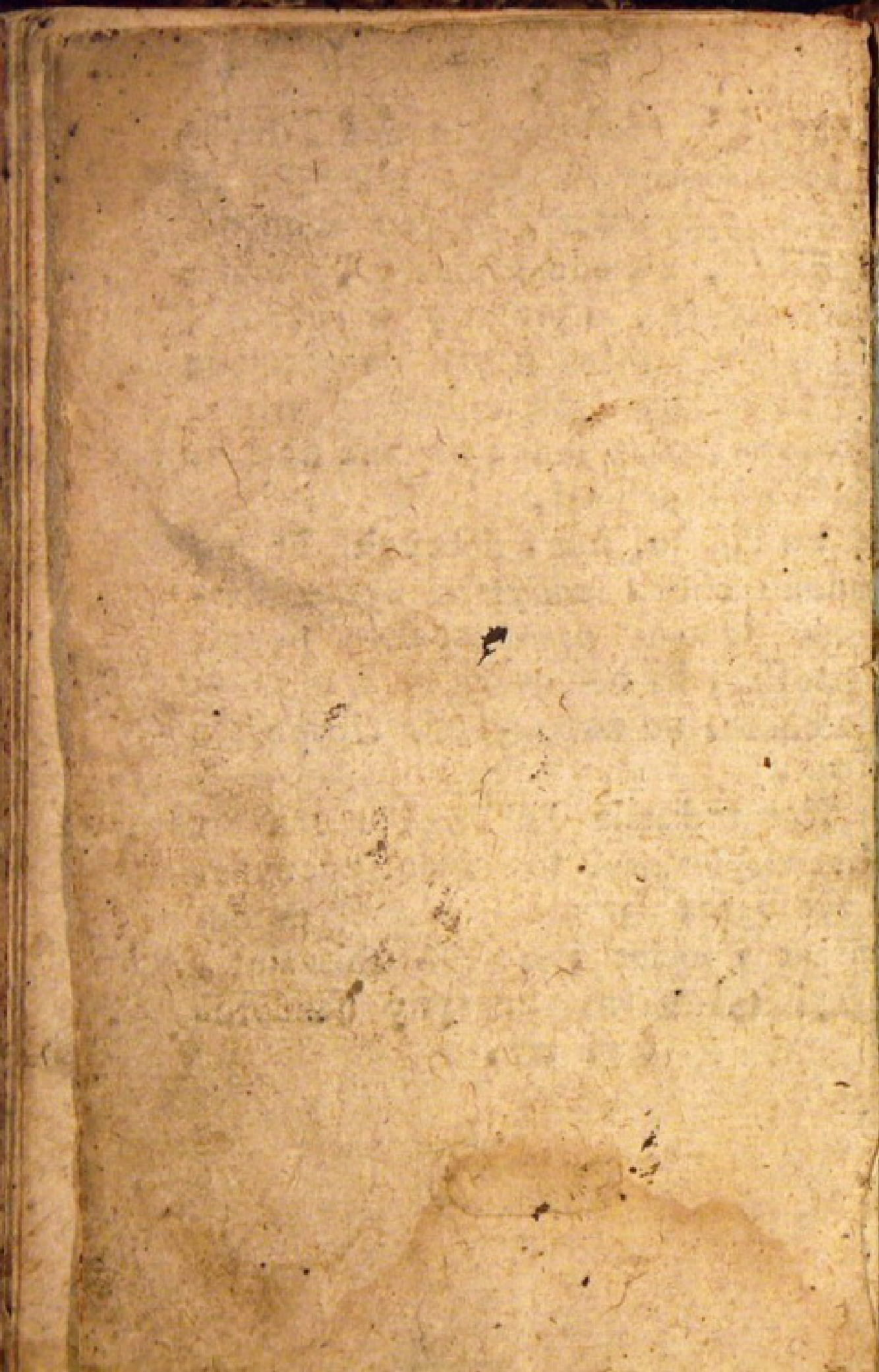
szaty ich czaſto czrez deń, muka z nych ośidaie na dno, a łupyna na werch spływaiet, łupynu won odkydaty, a wodu zływszy, muku peresuszyty, i proterty w rukach, toi muky, można użyty do peczenia chliba iakuu czaſt chcesz w miſzawszy, taiaż muka zdaſćſia na kluſki i na krochmal.

Po Poliſiu, hde i dobrych lit ne mnoho chliba rodytsia, życzu ubo- hym ludiam prysposoblaty pyryi, kartofli, i dla ochorony żyta, miſzaty do chliba, ne zawadyt teie Gospodar- ſtwo.

Hde rodiatsia Bukowyi zerna na derewi, kotoryi nazywaiut buczyna, i tyi zerna w perid warat potom suszat i melut i w chlib miſzaiut, syryi tyi zerna buczyny nezdoro- wyi sut.

[Faint handwritten text or signature at the bottom of the page]

Jan 28

Jan 1-4, 107-11

+ 29-30

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського

Бібліотека
та рідкісних видань

Київ 433

43